Թ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 356 — ՇԱԲԱԹ 9 ՄԱՐՏ 1885 — (Ն. Տ.) 21 ՄԱՐՏ 1885 — 5 ՁԷՄԱԶԻՒԻԼ, ԱԽԸՐ 1302

40 ՓԱՐԱ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դրանուցման տարը մէկ անգամի համար 3 զուրուշ։ Երկու անգամի համար 2 զուրուշ է։ աւելի անգամներու համար զատ առ կարկանութիւն կայայ։

Օրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել.

«Առ խմբագրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ օրագրի»

ԹՄՐԱԳՐԱՏՈՒՆ. Պարթիա, Դորատունկեան խան, իսկ գաւառներէն հեռեւեալ հասցէին՝

درعلیه‌ده غلطه‌ده خانده نورادونکیان

غزته‌سی اداره‌سنه

Les annonces sont reçues
à l'EASTERN AGENCY,
Karakeuy, Déirmén han

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

40 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ	համար	Տարեկան	գահեկան տուսանք	200
»	»	Վեցամսեայ	» »	100
»	»	Եռամսեայ	» »	50
Գաւառաց համար և տեղական թղթատարով տարեկան			» »	240
Գաւառաց համար և տեղական թղթատարով վեցամսեայ			» »	120
Դրսոյ երկրներ		Տարեկան	Ֆրանք	56
»	»	Վեցամսեայ	»	28

Դուրս դրուած ձրի գրագրաց համար ծախքը Տիրութեան վրայ է։ Թմրագրուած թերթերն չարուած ու և Ենթամակ կամ գրութիւնները չ'արուիր։

Դանուցմունք կընդունուին
ԻՍԴԳԸՐՆ ԵՃԷՆՍԻ
գործակալութեան մեռամբ, Քարաքէօյ, Տէյիրմէն խան

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏ 8

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱԿՈՒՄ

ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՊԱՆԱՑ Ի ԿԱՒԿԱՍԻՈՒ

Մեր հինգշաբթի աւուր յօդուածով քննեցինք Կաւկասիոյ հայ վարժարանաց հրատապ խնդրոյն գլխաւորապէս օրենական կողմը։ Կարելի եղածին չափ ամփոփ կերպիւ ջանացինք ցուցնել թէ յառաջագոյն ինչ դրութեան ներքեւ էին այս գործոյն, և թէ 1884 փետրուարի օրէնքով, ռուս կառավարութիւնն ինչպիսի դրութեան կ'ուզէ ենթարկել զայն։ Ներկայ յօդուածով պիտի փորձենք առաւել ընդարձակ տեսութեամբ մը նայիլ խնդրոյն վրայ, ընդհանուր քաղաքականութեան տեսութեամբ։

Այս տեսութեան բնաբան կրնանք ընտրել Կաւկասիոյ հայ վարժարանաց խնդրոյն առթիւ Թէհէրանը Հէյէթէրի ինչ ինչ դիտողութիւնները։ Մեր թուրք պաշտօնակից, բացարելէ յետոյ թէ, ռուս կառավարութիւնն, իւր ուղղակի վարչութեան ներքեւ առնլով Հայոց ոչ–հոգեւոր դպրոցները, մտադիր է Ռուսաց հետ ձուլել Հայերն, և ծանուցանելէ յետոյ թէ այս որոշումը խորին ցաւ պատճառած է Հայոց, կ'ըսէր.

«Եթէ պէտք է մեր կողմէ խորհրդածութիւն մը աւելցնել իրաց այս վիճակին վրայ, կ'ըսենք թէ, անհնար է չմասնակցիլ հայ ժողովրդեան զգացած սաստիկ վշտին, ի տես այնպիսի անօրինութեան մը, որ հայ ցեղին գոյութեան իսկ կը սպառնայ։ Մեք այնպիսի երկրի մը բնակիչներն ենք որ Գէնուեզու չափ խոնարհագոյն ցեղերուն իսկ գոյութիւնը պահպանած լինելու փաւքով կը պանծայ։ Բայց և այնպէս, չենք կրնար մեր ոչ կառավարութիւնն իւր պետական իրաւունքը վիպայն ի գործ դրած է։ Թէ այս մասին որչափ իրաւունք ունէր Ռուսիա՝ հակնալու համար պարտինք աչաց առջեւ բերել Ֆրանսայի օրինակն, որ կաթոլիկ տերութիւն մը գոյով հանդերձ, կաթոլիկաց ձեռքը չթողուց հայրենեաց զաւակներուն կրթութիւնն, այլ Հանրային Կրթութեան Նախարարութեան յանձնեց։ Կաթոլիկները, Բողոքականներն և Հրեայք կրնան առանձին դատարակութիւն տալ իրենց զաւակաց, բայց ընդհանուր կրթութիւնը պէտք է աւանդուի Կրթական Նախարարութեան յատագոյն հսկմամբ։ Երբ այս դրութեան ներքեւ է Ֆրանսա, ամենեւին կարելի չէ բան մ'ըսել Ռուսիոյ մէջ գործադրուող նոր տնօրինութեան դէմ։ Կը յարենք մինչեւ իսկ թէ չատ ուրիշ տնօրինութիւն մը կը լիներ եթէ ի Թուրքիա Ցուցաց, Հայոց և Հրէից և այլ ժողովրդոց դպրոցներն բնդհանրապէս յանձնուէին Սեբաստիի վարչութեան։ զի երբ անձնիւր ժողովուրդ իւր յատուկ տեսութեանց համաձայն կրթութիւն մը կուտայ իւր զաւակաց՝ անկարելի է որ ազգաց մէջ գոյանայ միութեան և համերաշխութեան ոգին, և ընդհակառակն յառաջ կրնան գալ այնպիսի անպատեհութիւններ զորս նկարագրել պրտի ցաւ կը պատճառէ մեզ։»

Կը յարենք թէ ռուս դիւանագէտ մ'ալ, որոյ կարծիքն հարցուած էր այս օրերս Կաւկասիոյ վարժարանաց խնդրոյն վրայ, ճշդիւ Թէհէրանը Հէյէթէրի փաստը մէջ բերած է արդարացնելու համար ռուս կառավարութեան տնօրինութիւնն, այսինքն՝ արեւմտեան Եւրոպոյ տէրութեանց օրինակն յիշած է։

Արդ, խնդիր է թէ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ և ուրիշ Եւրոպական կառավարութեանց օրինակն իրաւունք կուտա՞ռ ռուս կառավարութեան՝ ընելու զոր ինչ հեռնարկած է ընել ի Կաւկասիա։

Ֆրանսայի մէջ, կառավարութիւնը կաթոլիկ կղերին ձեռքէն առած և Կրթական Նախարարութեան ուղղակի վարչութեան յանձնած է այն հանրային դպրոցներ որք կառավարութեան դրամով կը պահպանուին։ Հանրապետական կառավարութիւնն իրաւունք ունէր պահանջելու որ իւր դրամով պահած դպրոցներուն մէջ հակահանրապետական կրթութիւն մը չտրուէր։ Ամեն կառավարութիւն իրաւունք ունի իւր կրթական յատագիրն ի գործ դնելու այն դպրոցներու մէջ զորս իւր դրամով կը պահէ։ Հետեւապէս, Ֆրանսական կառավարութեան վերջերս ներմուծած կրթական փոփոխմանց արդարութիւնը չեն կրնար ժխտել ոչ–հանրապետական հրապարակագիրներն իսկ։— Միւս կողմէ, հանրապետական կառավարութիւնը չէ դպած ոչ դպրոցներուն, այսինքն այն կրթական հաստատութեանց զորս կաթոլիկ ծնողքներն իւրենց ծախիւք կը պահեն, ոչ միայն դիտական և դաւական այլ նաեւ կաթոլիկ–քրիստոնէական կրթութիւն մը տալու իրենց զաւակաց, ձեռամբ այն կաթոլիկ կրօնաւորներու զորս կառավարութիւնն արտաքսած է հանրային դպրոցներէն։ Այսպիսի ազատ դպրոցներ միշտ գտնուած են Ֆրանսայի մէջ. իրբեւ կրթական մասնաւոր հաստատութիւններ, մասնաւորաց մատակարարութեամբ։ բայց կրթական վերջին փոփոխութիւններէն ի վեր, ազատ դպրոցները նոր ծաւալում մը գտած են Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս կը հաստատեն կրթական նորագոյն վիճակագիրք։ Ասոր պատճառը սա է թէ, բազում ջերմեռանդ ծնողքներ, տեսնելով որ կառավարական, պետական կամ հանրային դպրոցներու մէջ իրենց տղայոց չաւանդուիր ըստ բաւականին կրօնական և քրիստոնէական կրթութիւն, ազատ դպրոցներ կը զրկեն զայն։ Կառավարութիւնը չը դպչիր այս ազատ կրթարանաց։ զի ադով անհատական իրաւանց դպած պիտի լիներ։ Բայց իւր ուրիշ մէկ իրաւունքն ի գործ կը դնէ, այս ազատ դպրոցներէ ելնող աշակերտներուն կարողութիւնն ստուգելով պաշտօնական հարցաքննիչներու ձեռամբ, երբ այդ աշակերտք կամենան մտնել կառավարական բարձրագոյն դպրոցներէ մէն։

Ամսոյս ամենայնիւ, Ֆրանսա, ի մասին կրթական օրէնսդրութեան, համայն Եւրոպոյ ամենէն աւելի կեդրոնացական տէրութիւնն է։ Ֆրանսական ժողովուրդէն աւելի կրթուած գերմանական և անգլիական ժողովուրդք, բայց Գերմանիոյ և Անգլիոյ մէջ կրթութիւնն ապակեդրոնացման դրութեամբ կ'աւանդուի, այսինքն՝ կեդրոնական կառավարութիւնն այնչափ ուղղակի չի խառնուիր հանրային դպրոցներուն, զորս թողած է ժողովրդէն ընտրուած մարմնոց մատակարարութեան։

Գերմանիոյ մէջ կրնայ ըսուիլ թէ չկայ հանրային կրթութեան Նախարարութիւն մը այն իմաստով որ կայ Ֆրանսայի մէջ։ Կրթութիւնն ազատ է բոլորովին։ Ամեն կրօնային դաւանութիւն ազատ է ունենալ իւր դպրոցներ։ Քաղաքային խորհուրդք, որք ուղղակի կ'ընտրուին ժողովրդէն, կը վարեն նաեւ քաղաքաց դպրոցները. նմանապէս դիւղերու մէջ։ Բարձրագոյն վարժարանք կամ Համալսարանք ունին իւրաքանչիւրն իրեն յատուկ կառավարող կամ հոգաբարձու մարմին մը — Կառավարութիւնք փոփոխական են. մինչ կրթութիւնն յարատեւ ուղղութիւն մը պարտի ունենալ։ Այս նկատումով, քաղաքակիրթ աշխարհի ամենէն ազատ ազգերք, Գերմանը, Անգլիացիք, Ամերիկացիք, և այլն, սասարկ նախանձայուզութեամբ կը մերժեն կառավարական ուղղակի միջամտութիւնը կրթական գործին։ Եթէ կրթութիւնը ձրի և պարտաւորիչ է, այս կը նկատուի նոյն ինքն ժողովրդոց կամքէն բղխած տնօրինութիւն մը, և ոչ թէ կառավարական միջամտութիւն մը։

Անգլիոյ մէջ չկայ «Հանրային կրթութեան Նախարար։» Բայց կառավարութիւնը տարին 4–5 միլիոն ոսկի ծախք կ'ընէ ինպատ հանրային կրթութեան։ Այս ծախքն ընելու պաշտօնն յանձնուած է «Պետական Խորհրդոյ Դեր–Նախագահին», որ կը կրթական յատագիր կուտայ և հսկողութիւն ի գործ կը դնէ Պոռ Սու�-ներուն վրայ միայն, որոց պահպանման համար ամեն տարի որոշ գումարներ յատկացուած է։ Կառավարութիւնը չի խառնուիր անհամար ազատ դպրոցներուն, զորս կը պահեն զանազան յարանուանութիւնք։ Պոռ Սուչներն իսկ, որք Անգլիոյ հանրային դպրոցներն են, կառավարութեան բացարձակ իշխանութեան ներքեւ չեն. զի նոցա մատակարարութիւնն յանձնուած է ուղղակի ժողովրդէն ընտրուած Դպրոցական Խորհուրդներու։

Պելճիոյ մէջ կրթական խնդրոյ վրայ մեծ վէճեր տեղի ունեցան վերջերս կղերական—կաթոլիկ և ազատամիտ–բողոքական կուսակցութեանց միջեւ։ Եզրակացութիւնն ուր հասան սա է թէ, կաթոլիկ տարրը չպիտի ենթարկի բողոքական տարրին իշխանութեան ի մասին թէ դպրոցաց վարչութեան, և նմանապէս Բողոքականք կամ Ազատամիտք՝ ուր որ մեծամասնութիւն են՝ չպիտի ենթարկեն կաթոլիկ տարրին իշխանութեան։ Կրթութեան մասին ապակեդրոնացման դրութիւնն այսպէս Պելճիոյ մէջ եւս ի գործ կը դրուի։

Զուիցերիոյ մէջ Դաշնակից Գաւառաց իւրաքանչիւրն և Միացեալ Նահանգաց մէջ իւրաքանչիւր Նահանգ իրեն յատուկ կրթական վարչութիւն մ'ունի, և ճանչուած է իւրաքանչիւր կրօնային դաւանութեան իրաւունքն՝ սեփական դպրոցներ ունենալու մասին։

Աւելորդ է բազմացնել օրինակներն։ Եւրոպական տէրութեանց կրթական օրէնքներն որչափ ալ տարբերին իրարմէ, սա սկզբան վրայ համաձայն են ամենքն ալ թէ, կառավարութիւնք աւելի կամ նուազ կրնան վարեն այն դպրոցներ միայն որք կառավարութեանց դրամով կը մատակարարուին։ Իսկ այն դպրոցներ զորս անհատներ կը վարեն իրրեւ մասնաւոր դպրոց, կամ զորս հասարակութեան մէջէն խումբ մը մարդիկ կը միաբանին պահել իրրեւ ազատ դպրոց՝ կրօնային կամ ուսումնական մասնաւոր դրութեան մը նուիրեալ, այնպիսի կրթական հաստատութեանց կառավարութիւնը չի միջամտեր։

* * *

Արդ, եւրոպական տէրութեանց սոյն օրինակին համաձայն է Զարին կառավարութեան ընթացքն։ — Ոչ ոք կը ժխտէ ռուս կառավարութեան իրաւունքն՝ իւր առաւել կամ նուազ ուղղակի վարչութեան ներքեւ առնլու այն դպրոցներ զորս իւր դրամով կը պահէ, և որք հետեւապէս հանրային կամ պետական դպրոցներ են։ Կաւկասիոյ Հայոց վարժարանք չեն մատակարարուիր Տէրութեան Կրթական Պաշտօնատան Եմմտացոյցով։ Ուստի, տարրական արդարութեան կանոն մ'է թէ չեն կրնար ենթարկուիլ նո՛յն օրինաց որք դրուած են բուն Ռուսիոյ հանրային դպրոցներուն վրայ, որոց ծախքը Տէրութեան դանձէն կը հայթայթուի։ 50—400 կամ աւելի քաղաքացիներ կամ գիւղացիներ, մէկ տեղ դալով, եկեղեցի մը, եկեղեցւոյ քով դպրոց մը և քանի մը կալուածներ կը շինեն իրենց դրամով, և կ'որոշեն թէ այդ կալուածոց եկամուտով, եկեղեցւոյ դանձանակին հաստատով և իրենց ինքնայօժար նուէրներով իրենց զաւակներ կրթուին այդ դպրոցի մէջ։ Ինչպէս Եւրոպական ամեն երկրի մէջ, Ռուսիոյ մէջ ալ, կառավարութիւնն իրաւունք չունի այս մասնաւոր, ծիական, եկեղեցական կամ ազատ դպրոցին խառնուելու։ Այնպէս ինչպէս իրաւունք ունի դպրոցներու, զորս կառավարութիւնն՝ ելմտացուցած դումարներով՝ կը շինէ և կը պահպանէ մի և նոյն քաղաքի կամ գիւղի մէջ։ Կառավարութիւնն իրաւունք ունի ամենաբաւ ուղղութիւնը տալու, իւր բացած և վարած դպրոցին, և որու զօրաւոր մրցումի մ'իսկ ընելու միւս մասնաւոր դպրոցին։ Բայց մասնաւոր կը մնայ միշտ մասնաւոր դպրոցն։ Բայց մասնաւոր կը մնայ միշտ մասնաւոր դպրոցն, իւր մասնաւոր վարչութեամբ և իւր մասնաւոր յայտագրով, ինչպէս հաստատած են իւր հիմնադիրք։

Այս է արդարութեան կանոնն, այս է «արեւմտեան Եւրոպոյ Տէրութեանց օրինակն»։ Ուրիշ կէտի մը վրայ եւս, սակայն, Հէյէթ–Ռին և ռուս դիւանագէտին փաստն անհիմն է, երբ կը փորձեն Կաւկասիոյ մէջ ռուս կառավարութեան ընթացքն արդարացնել Եւրոպական կառավարութեանց օրինակով։

Եւրոպական պետութիւնները կը բանեցնեն բաժնել երկու ընդհանուր կարգի. պետութիւններ որք համասեռ տարրերէ կազմուած են, պետութիւններ որք այլասեռ տարրերէ կը բաղկանան։ Յայտնի է թէ ինչ որ մէկ կարգի պետութեանց կը պատշաճի, կրնայ չպատշաճիլ միւս կարգի պետութեանց։

Ֆրանսա համասեռ պետութիւն մ'է, զանազան ցեղեր և ազգութիւններ չը կան Ֆրանսայի մէջ։ Բացառեալ Իւլանտան որ զատ երկիր մ'է իրեն յատուկ օրէնքներով, Անգլիա եւս համասեռ պետութիւն մ'է։ Աւստրօ–Հունգարիա այլասեռ պետութիւն մ'է, իւր դէպմանական, Հունգարական, բողոնական և սլաւական ցեղերով։ Թուրքիա եւս այլասեռ պետութիւն մ'է, իւր Թուրքերով, Յոյներով, Հայերով, Արաբներով, Բուրդերով, Պուլկարներով, Ալպանիացիներով և այլն։

Արդ, Ռուսիա այլասեռ պետութիւն մ'է, իւր Ռուսերով, Բողոնացիներով, Հայերով, Վրացիներով, Թաթարներով, Թուրքերով և այլն։ Եւ երբ կը խօսինք Կաւկասիոյ ոչ–ռուս ժողովրդի մը դպրոցներու խնդրոյն վրայ, ակներեւ է թէ Ռուսիոյ ընթացքն առաւել Աւստրոյ–Հունգարիոյ քան Ֆրանսայի ընթացքն հետ պարտինք բաղդատել։

Աւստրիոյ կառավարութիւն, 1849ի վերանորոգումներէն ի վեր, չի փորձեր ջնջել փաքր ազգութիւնները։ Կրթութեան մասին մանաւանդ շատ ազատամիտ է։ Իւրաքանչիւր տարր իւր ուզած կրթութիւնը կուտայ իւր անդամոց։ Գերմանական մասին մէջ գերմաներէն և Հունգարական մասին մէջ հունգարերէն պարտաւորիչ կերպիւ դաս կը տուին անշուշտ։ — Պետական լեզուին պարտաւորիչ կերպիւ դաս տուելուն մէջ բնաւ անպատեհութիւն չկայ։ Աշակերտաց իսկ շահը կը պահանջէ որ թուիչին ծալքերուն մէջ կը չաղապատէր տեսակ մ' անմատոյց սարահարթ Քորտիլերի կոդերուն վրայ, քաւորդ մղոնի չափ հեռաւորութեամբ։ Կը ճախրէր ցնորեցուցիչ արագութեամբ, բանալով ու փակելով իւր աշաւոր մատիներն և ցնցելով դիւր ամառուտ դազաթ։

—Հոն է, հո՛ն, գոչեց Կլէնարվան։

Յետոյ յանկարծ դարձաւար մ' անցաւ մարքէն։

—Եթէ Ռոպերթի տակաւին ո՞ղջ է, գոչեց սարսափելի բացագանչութիւն մ'արձակելով, այս թռչուն։։։։ Կրակ ընէք, բարեկամ, կրակ։

Բայց չատ ուշ էր։ Կոնտորն անհերեւոյթ եղաւ ապառաժէ սարերու ետին։ Երկվայրկեան մ'անցաւ, որ դրեթէ դարու մը չափ տեւեց։ Յետոյ անհնթեթ թռչունն երեւան ելաւ ծանրաչէս բեռնաւորեալ, և յանկարծ թուիչով մը բարձրանալ սկսաւ։ Սոսկման ազդակի մը լսուեցաւ։ Կոնտորին մագիլներուն մէջ անկենդան մարմին մը կը տեսնուէր տատանակոխ։ Ռոպերթի Կրանթի մարմինը։ Թռչունը զայն լաթերէն բռնած կ'համբառնար և օդին մէջ կը ճօճէր՝ բանակետզէն հարիւր յիսուն ոտնաչափ բարձրութեամբ։ Ուղեւորները տեսած լինելով՝ կը ջանար փախչիլ իւր ծանր որսին հետ, և թեւովն ուժգնապէս կը բախէր մեծնորատակ խաւերն։

—Ա՜հ, գոչեց Կլէնարվան, թո՛ղ Ռոպերթի դիակը ջնջելով սա ժայռերուն վրայ, քան թէ։։։

Զաւարտեց խօսքն, և Ուիլսրնի հրացանն յանշտակելով ուղեց կոնտորին ուղղել, բայց ձեռքը կը դողար, չէր կրնար իւր դէնքը ճշդել, աչերը կը պղտորէին։

—Թող ուրեք ես զարնեմ, ըսաւ հաղարտեան։

Եւ հանդարտ աչքը, անյողդողդ ձեռամբ և անչարժ մարմնով նշան առաւ թռչունին, որ արդէն երեք հարիւր ոտնաչափ հեռի էր իրմէ։

Բայց, հրացանին կարթը քաշելուն չը մնաց, պայթիւն մը լսուեցաւ ձորին խորէն. ճերմակ ծուխ մը ծաւալեցաւ բասնաքարի երկու կոյտերու մէջէն, և կոնտորը դէպէն զարնուած, քիչ քիչ վար ընկնիլ սկսաւ պտտուելով։ Բայց և միանգամայն արդիւնաւոր իւր պարզեալ յարթ թեւերէն, որք անհարգել հովանեակի պաշտօն կը կատարէին։ Որսը չէր թողած, ուստի յանդգնաբար գետինը փաուեցաւ՝ վտակին բարձրաւանդակը տասն ոտք հեռի։

—Հասէք, հասէք, ըսաւ Կլէնարվան։

Եւ առանց մտնուելու թէ ուստի՞ գոլ դար այն նախանամական հարուած, վազեց թռչունին քով։ Ընկերներն ալ հետեւեցին վազեցին։

Երբոր թռչունին քով հասան, մեռած էր, և Ռոպերթի մարմին աներեւոյթ եղած էր անոր լայնածաւալ թեւերուն տակ։ Կլէնարվան տղուն դիակին վրայ ընկաւ, և ամենայն անոր կուրծքին վակուց։

Երբէք այն ատենան սարսափելի ուրախութեան աղաղակ չէր դուրս եղած մարդկային չրթունքէ։ Կլէնարվան ոտքի վրայ եւլաւ գոչելով։

—Մղէ՛ է, դեռ ո՛ղջ է։

(Շարունակելի)

— 28 —

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒՎ ՎԷՐՆ

ԿՐԱՆԹ ՆԱԻԱՊԵՏԻՆ ՈՐԴԻՔՆ

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՆԱԽԱԼԵՆԱՄԱԿԱՆ ՀՐԱՑԱՆԻ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ

Օրն այսպէս անցաւ, և խաղաղ ու հանդարտ գիշեր մը յաջորդեց նախորդ գիշերուան պէս։ Երբոր իւր ընկերներն անչարժ տաքածուած էին դեռ արթուն, Կլէնարվան լեռն ի վեր ելաւ և ականջ դրաւ յուսալով միաբան թէ վերջին կոչում մը կրնար թերեւս հասնիլ իւր ականջին։ Աւելի հեռի գնաց, աւելի բարձրերն ելաւ միայնակ, ականջը դեռնին փակցնելով, մտիկ ընելով, սրտին բաբախումը դադրելով և յուսահատ ձայնիւ «Ռոպէ՛րթ» կոչելով։

Թերդ Լորտը դիտեր ցրուն թափառեցաւ լեռան մէջ։ Մերթ Բականէլ, մերթ հաղարպետն ետեւէն կ'երթային, որպէս զի օգնութեան հասնէին լերան լայնած արտեւաններուն վրայ կամ վիհերուն եզերքն, ուր կը ձգէր զայն իւր անօգուտ անխոհեմութիւն։ Բայց–ետ վերջին ճիգերն ամուլ եղան, և իւր հաղարիցս աքձական «Ռոպէ՛րթ», Ռոպէ՛րթ» աղաղակին մի միայն արձագանգը պատասխանեց՝ յեղյեղելով զայդ ողբացեալ անուն։

Առաւօտուն հարկ եղաւ երթալ փնտռել զկլէնարվան հեռաւոր սարահարթներուն վրայ, և՝ հակառակ իւր դիմադրութեան՝ առնուլ բանակետը բերել։ Սոսկալի յուսահատութեան մէջ էր։ Ո՞վ կրնար համարձակիլ չուելու խօսք ընել և այս աղեսագոյժ ծորէն մեկնելու առաջարկ ընել նմա։ Սակայն պարէնն ապառած էր։ Շատ հեռի չէին կրնար գտնուիլ Արժանթինցի ուղեցոյցք, զորս ջորեպանը ծանուցած էր, ինչպէս նաև Բասքներէն անցնելու համար այնքան եղած ճիանն։ Եա դառնալն աւելի դժուարին էր քան յառաջանալը։ Միւս կողմէ Անտոնեան Ոգիմանոսի վրայ ժամադրութիւն եղած էր Տընոնի։ Այս ամեն ծանր պատճառներ թող չէին տար աւելի երկար յամենալ անդ, և ամենուն ալ շահը կը պահանջէր չյետաձգել չուելու ժամը։

Ամենէն առաջ Մաք Նապս փորձ փորձեց կորզել զկլէնարվան իւր դառն կսկիծէն։ Երկար խօսեցաւ, բայց իւր բարեկամը զայն լսելու երեւոյթ չունէր։ Գլուխը կը ցնցէր։ Սակայն վերջապէս քանի մը խօսք ելան բերանէն.

—Զուե՛լ, ըսաւ։

—Այո՛, չուել։

—Տակաւին մէկ ժամ։

—Այո՛, մէկ ժամ, պատասխանեց պատուական հաղարապետը։

Մէկ ժամն անցնելէ յետոյ, Կլէնարվան խնդրեց որ տակաւին ժամ մ'ալ չնորհուի իրեն։ Կարծես թէ մահապարտ մը կենաց դատղն երկարում կը հայցէր։ Այսպէս անցաւ գրեթէ մինչեւ կէս օր։ Ցայնժամ Մաք Նապս, ամենուն խորհրդովն, ոչ եւս վարանեցաւ և բացորոշապէս յայտնեց Կլէնարվանի թէ չուել հարկ էր, և թէ իւր ընկերաց կեանքն արագ որշումէ մը կախեալ էր։

—Այո՛, այո՛, պատասխանեց Կլէնարվան, չուե՛նք, չուե՛նք։

Բայց, այսպէս խօսած ժամանակ, Մաք Նապսի երեսը չէր նայեր։ աչքն օդին մէջ ուեւ կէտի մը վրայ սեւեռած էր։ Ցանկարծ ձեռքը վեր ամբառնալով անշարժ մնաց, քար կարծի պէս։

—Հոն, հոն, ըսաւ, նայեցէք, նայեցէ՛ք։

Ամենուն աչքը դէպի երկինք դարձան, Կլէնարվարի ցոյց տուած կողմը։ Նոյն մի–ջոցին սեւ կէտը կը խոշորնար ակներեւ։ Թռչուն մ'էր անհուն բարձրութեան մէջ։

—Կոնտոր (*) մ'է, ըսաւ Բականէլ։

—Այո՛, կոնտոր մը, պատասխանեց Կլէնարվան։ Ո՞վ գիտէ, այս կողմ կուգայ, վար կ'իջնէ, սպասենք։

—Ի՞նչ կը յուսար Կլէնարվան։ Արդեօք թեւերը կը մոլորէ՞ «Ռո՛վ գիտէ» ըսելով։ Բականէլ սխալած չէր։ Կոնտորն եւս բան դեւս տեսանելի կը լինէր։ Այդ փառաւոր թռչուն, որում ժամանակաւ մեծ պատիւ կ'ընծայէին Բէրուցւոց վեհապետներն, հաղաւային Անտեանց թագաւորն է։ Սրատեսիլը մեծութեան կը հանի այդ երկիրներու մէջ։ Ահագին ուժ մ'ունի, այնպէս որ շատ անգամ եղեր կը բռնէ վիհերուն մէջ

(*) Հարաւային Ամերիկայի հսկայ թռչուն մը։

Թուիչին ծալքերուն մէջ կը չաղապատէր տեսակ մ' անմատոյց սարահարթ Քորտիլերի կոդերուն վրայ, քառորդ մղոնի չափ հեռաւորութեամբ։ Կը ճախրէր ցնորեցուցիչ արագութեամբ, բանալով ու փակելով իւր աշաւոր մատիներն և ցնցելով դիւր ամառուտ դազաթ։

—Հոն է, հո՛ն, գոչեց Կլէնարվան։

Յետոյ յանկարծ դարձաւար մ' անցաւ մարքէն։

—Եթէ Ռոպերթի տակաւին ո՞ղջ է, գոչեց սարսափելի բացագանչութիւն մ'արձակելով, այս թռչուն։։։։ Կրակ ընէք, բարեկամ, կրակ։

Բայց չատ ուշ էր։ Կոնտորն անհերեւոյթ եղաւ ապառաժէ սարերու ետին։ Երկվայրկեան մ'անցաւ, որ դրեթէ դարու մը չափ տեւեց։ Յետոյ անհնթեթ թռչունն երեւան ելաւ ծանրաչէս բեռնաւորեալ, և յանկարծ թուիչով մը բարձրանալ սկսաւ։ Սոսկման ազդակի մը լսուեցաւ։ Կոնտորին մագիլներուն մէջ անկենդան մարմին մը կը տեսնուէր տատանակոխ։ Ռոպերթի Կրանթի մարմինը։ Թռչունը զայն լաթերէն բռնած կ'համբառնար և օդին մէջ կը ճօճէր՝ բանակետզէն հարիւր յիսուն ոտնաչափ բարձրութեամբ։ Ուղեւորները տեսած լինելով՝ կը ջանար փախչիլ իւր ծանր որսին հետ, և թեւովն ուժգնապէս կը բախէր մեծնորատակ խաւերն։

—Ա՜հ, գոչեց Կլէնարվան, թո՛ղ Ռոպերթի դիակը ջնջելով սա ժայռերուն վրայ, քան թէ։։։

Զաւարտեց խօսքն, և Ուիլսրնի հրացանն յանշտակելով ուզեց կոնտորին ուղղել, բայց ձեռքը կը դողար, չէր կրնար իւր դէնքը ճշդել, աչերը կը պղտորէին։

—Թող ուրեք ես զարնեմ, ըսաւ հաղարպետն։

Եւ հանդարտ աչքը, անյողդողդ ձեռամբ և անչարժ մարմնով նշան առաւ թռչունին, որ արդէն երեք հարիւր ոտնաչափ հեռի էր իրմէ։

Բայց, հրացանին կարթը քաշելուն չը մնաց, պայթիւն մը լսուեցաւ ձորին խորէն. ճերմակ ծուխ մը ծաւալեցաւ բասնաքարի երկու կոյտերու մէջէն, և կոնտորը դէպէն զարնուած, քիչ քիչ վար ընկնիլ սկսաւ պտտուելով։ Բայց և միանգամայն արդիւնաւորելով իւր պարզեալ յարթ թեւերէն, որք անհարգել հովանեակի պաշտօն կը կատարէին։ Որսը չէր թողած, ուստի յանդգնաբար գետինը փաուեցաւ՝ վտակին բարձրաւանդակը տասն ոտք հեռի։

—Հասէք, հասէք, ըսաւ Կլէնարվան։

Եւ առանց մտնուելու թէ ուստի՞ գոլ դար այն նախանամական հարուած, վազեց թռչունին քով։ Ընկերներն ալ հետեւեցին վազեցին։

Երբոր թռչունին քով հասան, մեռած էր, և Ռոպերթի մարմին աներեւոյթ եղած էր անոր լայնածաւալ թեւերուն տակ։ Կլէնարվան տղուն դիակին վրայ ընկաւ, և ամենայն անոր կուրծքին վակուց։

Երբէք այն ատենան սարսափելի ուրախութեան աղաղակ չէր դուրս եղած մարդկային չրթունքէ։ Կլէնարվան ոտքի վրայ եւլաւ գոչելով։

—Մղէ՛ է, դեռ ո՛ղջ է։

(Շարունակելի)

ճշմարիտ շահուց, այսուհետեւ չի կըրնար այդ շահուց հակառակ դառնալ։

* * *

Շնորհակալ ենք այն համակիր ոգիէն որով Թիֆլիսցիներ Հ-էն կը խօսի Հայոց վերաբերեալ խնդրոյ մը վրայ, բայց չենք ծածկեր թէ ռուս կառավարութեան Կաւկասիոյ մէջ բռնած ընթացքն արդարացնելու համար մեր յարգոյ պաշտօնակցին յիշած հարեւանցի փաստն ոչ նուազ զարմանք կը պատճառէ մեզ։ Մեր ուշիմ պաշտօնակից ի՞նչպէս չէ հասկցած թէ այս խնդրոյ մէկ ծայրն ալ Իսլամութեան կը դպչի։ Թէ մեծ վտանգ կայ որ Դոլսոյ կոմսերն և Տոնտուքոֆ-Քորսաքֆներն ինչ որ այսօր Կաւկասիոյ Հայոց կընեն՝ վաղիւ նոյնը պիտի ընեն Խրիմի և Ղազանու անմեղ թաթար ժողովրդեան, որոյ իրաւունքները բացատրելու նպատակաւ անդեամներն յատուկ յօդուած մը հրատարակած էինք այս սիւնակաց մէջ։ Թաթար ժողովրդեան դպրոցաց դրաւման վերաբերեալ կառավարական խորհրդոց և որոշմանց մասին Բ-ին Կոնդէսի և Մոսկուայ Վէրտասանցին հրատարակութիւնք ինչպէս վրիպած են մեր սրատես պաշտօնակցին ուշադրութենէն, որ այնպէս խնամով կը քննէ աֆղան, եան սահմանագիծոց կնճռոտ խնդիրն, Անդլիոյ «խեղճ» և «անզօր» վիճակը, Պ. Կլատստոնի նախարարութեան «անհեթեթ սխալներն», և որ ի կարգին։ Թիֆլիսցիներ մեզ համամիտ պարտէր լինել Կաւկասիոյ ռուս վարչութեան ընթացքը պարսաւելու համար, ո՛չ միայն զի այդ ընթացք հակառակ է Եւրոպական մեծ ու վիրաւոր տերութեանց ընթացքին. ո՛չ միայն զի ռուսական քաղաքականութիւնն յայսմ մասին հակառակ է օսմ. պատասխանի և շրջհայեաց քաղաքականութեան, այլ նաեւ՝ զի այս դպրոցական խնդրոյ մէջ շահուց յայտնի համաձրաչխութիւն մը կայ Կաւկասիոյ հայ տարրին և Ռուսիոյ ուրիշ ոչ-ռուս տարերաց միջեւ, յորս երեւելի տեղ մը կը բռնեն նաև Զարին իսլամ հպատակները։

ԿԱԻԿԱՍԻՈՅ ԴՊՐՈՑԱՑ ԽՆԴԻՐՆ ԵՒ ՏԵՂԱՑԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

*Իսդրն Էյ-էբէյի երեկի թուոյն մէջ գոհութեամբ տեսանք լուրջ յօդուած մը ի քննադատութիւն ռուս կառավարութեան ընթացքին, ի մասին Հայոց վարժարանաց խնդրոյն։ Յօդուածագիրը կը հաստատէ թէ Ռուսիոյ կառավարողք յաւաղադոյն իմաստութիւն համարած էին խնայել ոչ-ռուս ցեղերու, զորս զինուց բախտն իրենց տիրապետութեան ենթարկած էր։ Անոնց տուած էին առանձնայնորհումներ ալ, որպէս զի այդ ցեղեր կարենային ապրիլ իրենց յատուկ կեանքով։ Այս ճարտար քաղաքականութեան օգուտները տեսած էր Ռուսիա։ Բայց իշխան Տոնտուքոֆ այլապէս դատեց։ Կը մնայ սակայն տեսնել թէ պիտի հաւնի՞ իւր նպատակին։

«Արեւելեան ազգութիւնք զարմանալի կենդանութիւն մը ցոյց տուած են։ Յոյժ ծանր աղէտներու մէջ պահպանած են իրենց գոյութիւն։ Կոծ կոծ եղած են, բայց ո՛և է կերպով մը կը շարունակեն ապրիլ։

«Օսմ. տէրութիւնն, Եւրոպական կարգ մը լրագրերէ խստիւ քննադատուած, միշտ վիհանձնաբար վարուած է սակայն հպատակող ցեղերու հետ։ Զուլմն բարոյականութիւնը Ջատագովոյնքեր Թուրքիոյ մէջ եւս դտնուած են։ բայց ուրիշներ հակառակած են, ըստ որում օսմ. օրէնքը չի ներեր բռնութեամբ ձուլել կրօնապէս այլազան ժողովուրդներ։ Օսմ. օրինաց այս լուսամիտ տրամադրութիւն հիմնեալ է սա շատ պայծառ տրամաբանութեան վրայ. «Եթէ նախանձամոթիւնը կամենար, կրնար միակ ժողովուրդ մը ստեղծել. բայց իւր անսահման իմաստութեամբ բարեհաճած է թողլ տալ ցեղերու և կրօնքներու զանազանութեան, որոց մրցումը կը նպաստէ մարդկութեան ընդհանուր յառաջդիմութեան։»

«Յոյժ ցաւալի է որ դրացի Կայսրութեան աչքարտաւանք ոմանք անտես կ'ընեն այս փրկարար սկզբունք, և մեր մէջ իսկ կը դտնուին թերթեր որք ռուս կառավարութեան այս ընթացքը կը համարին դետական իրաւունք մը, ըստ օրինակի Ֆրանսայի, ուր կառավարութիւնը կղերին ձեռաք մատակարարեալ դպրոցները փակած է։

«Զմոռնանք սակայն թէ միաձուութիւնը, որ ի Ֆրանսա նախկին դրութեան իսէալն եղած էր. միաձուութիւնն, որոյ սիրոյն համար Ֆրանսայէն պրտաքուցան Ֆրանսացի Բողբոքականներն (Հիւգենոտ), որք իրենց դիտութիւնն և ճարտարութիւնը տարին ուրիշ երկիրներ, այս միաձուութիւն յառաջդիմական գործ մը չէ բնաւ, ինչպէս կը խոստովանին այդ մեծ երկրի բաղում քաղաքագէտ անձինք։

«Կը տեսնենք ահա որ Անդլիա ամենամեծ առանձնայնորհումներ կուտայ իւր գաղթականութեանց և իւր հպատակաց, բայց ասով մեծ մը չի կրեր. ընդհակառակն Կը տեսնենք որ Աւստրոյ-Հունգարիա վերածնած է՝ միշտ իրեն հետ կապել ջանալով իւր այլազան ժողովուրդներ, որոց ազգային ժողովն գումարեցաւ երեկ ի Ղալաթիա, ընդ ատենապետութեամբ Վ. սեր. Տիգրան էֆէնտի Եուսուֆեանի, և ի ներկայութեան 30 երեսփոխանաց որոց թիւն յանդեցաւ ապա 45ի։

Առտանը բացուելով ժամ 4½ին, Թեւնտի ատենագրութիւնը վաւերացաւ յետ քանի մը դիտողութեանց։

Մ. Զէրաֆ էֆէնտի՝ իբր ատենապետ Դասախաւեռնութեան դիւանի՝ յայտնեց թէ Ընծայաբերաց դասարանի բացման առիթաբերն որ Կրօնական ժողովոյ կողմէ վերջընթեր նստի մէջ Ազգային ժողովոյ ներկայացուած եւ անտի Նախաձեռնութեան եւ Համարակալութեան խառն դիւանաց յըղուած էր մէկ ամսուան պայմանաժամով, թէ պէտք և յանձնուած է իրեն, սակայն Նախաձեռնութեան դիւանի միւս երկու անդամից մին հրաժարած եւ մին բացակայ դտնուելուն, ինք չէր կարող առանձին բերել իւր քննութեանց արդիւնքն։ Հետեւաբար խնդրեց որ նոր անդամակից մը տրուի իրեն։ Մայր Դիւանի առաջարկութեամբ, ժողովը Նախաձեռնութեան դիւանի անդամ ընտրեց զՀ. Մազսուլեան էֆէնտին։

ՕՐԱԿԱՐԳ

ԽՆԴՐՔ ՊԱՏՈՒՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԸՆԹՈՒՐԻՆ

Ապա ժողովն Օրակարգին ցանկանալով, Ա-պէնտպէ էֆէնտի՝ ըստ որոշման Նախորդ նստի՝ ի Դիւանէ յայտարարեց անցեալ տարի Կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ հոգեւոր ներսէս Պատրիարքէն անմիջապէս յետոյ քուէ տացող եկեղեցականաց անուանքն իրենց քուէից կարգաւ, Գ-ով

Ամեն. Երիմեան Սրբազան	50
Գեր. Մելքիսեդեկ եպ. Մուրատեան	42
» Յորէն եպսկ. Աշըգեան	18

որք Թուրքիոյ Հայոց երեք ընտրիչներն են այս տարուան ընտրութեան մէջ։

Յետ այս յայտարարութեան, Ատենապետ էֆէնտի խօսք տուաւ երեսփոխանաց, պատուիրակութեան խնդրոյն վրայ թէր ուզէմ իրենց կարծիքն յայտնելու համար։

Մ. Մելչիսեան էֆէնտի՝ — Ինչպէս որ ժողովս որոշեց 1884 ի եղանակաւ մասնակցիլ այս անգամուան Կաթողիկոսական ընտրութեան, նոյնպէս և պատշաճ կը դատեմ որ այդ եղանակի տրամադրութեան համաձայն, ընդունուի պատուիրակութեան սկզբունքն, և այս՝ քանի մը տեսակէտներով։ Նախ, որքան ալ որ մեր պատգամաւորները Թուրքիոյ հայոց երեք ընտրելոց քուէները պիտի տանին, սակայն ըստ տրամադրութեան Պատրիարքի, էջմիածնայ համազգային ժողովս չորրորդ ընտրելոյ մը համար ալ քուէարկութիւն պիտի կատարէ, որուն չպիտի կարենան մասնակցիլ մեր պատգամաւորք իբր Թուրքիոյ հայոյն վիճակաց ներկայացուցիչ, և եթէ մասնակցին՝ երկու ձայն միայն պիտի ունենան։ Արդ, ամենայն պատշաճութեան և բանաւորութեան համաձայն է որ մեր պատգամաւորք անդ դտնուին և առանց ընտրութեան մասնակցելու, դէթ խորհրդակցին համազգային ժողովոյ անդամոց հետ և համաձայնութիւն մը դոյացնել ջանան Գ. ընտրելոյն համար։

Երկրորդ, դիտէք թէ երկու տարիէ ի վեր որքան ջանքեր բրինք Կաթողիկոսական ընտրութեան ճիշդ եղանակ մը դտնելու համար, և որովհետեւ ընդհանրապէս սա դաղափարին յանդեցանք թէ նորընտրելի Կաթողիկոսին անկէ Կաթողիկոսական ընտրութեան միօրինակ եղանակ մը դծել, Թուսահայոց, Տաճկահայոց, Հնդկահայոց և Պարսկահայոց հետ խորհրդակցութեամբ, ուստի և կը կարծեմ թէ լաւագոյն ուղիին է այս որ զանազան երկիրներու հայոց ներկայացուցիչք կանխաւ խորհրդակցութիւն և կարծեաց փոխանակութիւն մ'ընեն։

Իսկ երրորդ տեսակէտը, զոր անցողակի միայն կրնանք յիշատակել, սա է որ, եթէ Պալաժէնիան սառ առ տուռ գործադրել որոշուած է, մեր պատգամաւորաց ներկայութիւնը գոնէ կենդանի բարք մը կը լինի։

— Ղ-ազարեան Բ. եպ. Անցեալ տարի թէպէտ ի սկզբան որոշեցաւ Կ. Պոլսէն յատուկ պատուիրակ ղրկել, սակայն հոգեւոր Պատրիարքն՝ որ Կաթող. Ցանձնաժողովոյ նախագահն էր, պատշաճ համարեց Ամեն. Մակար Սրբազանին յանձնել այդ պաշտօնը։ Ամենեցիդ ալ կը յիշէք թէ Մակար Սրբազան որքան պատուաւոր կերպիւ ներկայացուց Թուրքիոյ Հայոց քուէներն, մինչև իսկ ինքն հրաժարելով ընտրելեաց մէջէն։ Արդ, ես կը կարծեմ թէ լաւ վարուած չենք լինիր այս անգամ եթէ փոխանակ նոյն պաշտօնը, Ն. Սրբազնութեան յանձնելու, տարբեր տնօրինութիւն մ'ընելու ձեռնարկենք։ Ներսէս Պատրիարք շատ լաւ դրաւ որ կաթողիկոսական Տեղակալը պատուիրակ կարգեց, ուստի և կառավարկեմ նոյն ընթացքին հետեւիլ և այս տարի։ — Մ. Զէրաֆ էֆէնտի՝ Պատուիրակ չղրկելու մասին եղած առաջարկը կը փոփոխէ 1884ի ընտրական օրէնքն, որ կը տրտնդրէ ընտրելեաց եռանուն ցանկն հաղորդել «առ. Տեղապահն Արարատեան Մայր Աթոռոյ ի ձեռն առանձին պատուիրակի»։ Վերջին նստին մէջ առաջարկեցի Տաճկահայոց 150 քուէի իրաւունքին հետ հաւասարել երեք ընտրելեաց ստացած քուէից գումարն, որ անցեալ տարի կենէր 134ի և այս տարի կիջնէ 110ի։ քանի որ այս արդար բարեփոխումն մերժուեցաւ, կառաջարկեմ մերժել պատուիրակի մասին ներկայացուած վճռական բարեփոխումն։ Մակար Սրբազանը պատուիրակ կարգել, կը նշանակէ ցանկն հաղորդել «ի ձեռն Տեղապահի առ Տեղապահն» որ օրէնքի հակառակ է։ Անցեալ տարի, Մակար Սրբազանը կարգուեցաւ, այլ զմեզ անտեղեակ թողոց ընտրութեան պարագայից և թողուց որ նուազ քուէ ստացած Մուրատեան Սրբազանը նախագասուի Երիմեան Սրբազանէն։ Օգտակար է յղել պատուիրակութիւն մը, որ կը ընտրի ընտրութենէն առաջ ուստահայ պատգամաւորաց հետ տեսակցելով, տեղեկութիւն տալ անոնց, մեր երեք ընտրելեաց արժանեացը մասին որ մեզ չպի ծանօթ չէ անոնց, 1884ի օրէնքը բացատրել և պաշտպանել, և անոնց յիշեցնել թէ ի՞նչ տագնապ կրնայ ծագիլ եթէ ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրուի Տաճկահայոց մեծամասնութեան ներկայացուցած ցանկէն դուրս եկեղեցական մը։ Պատուիրակ չղրկելը տեսակ մը ձեռնպահութիւն է, որ կրնայ ըլլա տել մեր ուստահայ եղբայրներն և գանգատանաց տեղի տալ մեր դէաւագաց թէ ամեն միջոց չ'փորձեցինք ի պաշտպանութիւն իրենց իրաւանց, մանաւանդ որ այս տարուան ցանկի 110 քուէներն Տաճկաստանի 65 դաւառներն 55ի իջած եղան։ Սահմանադրութիւնն հետ դարձուելու պատահականութիւնն անպատուութիւն չէ մեր պատուիրակութեան։ մենք չատ աւելի մեծ ազգաց պատահած է այս։ Ինչ որ անպատուութիւն է մեզ, ծախքը խնդիր ընելն է Պատուիրակութեան մէկ առաւելութիւնն ալ սա կրնայ լինիլ որ մեզ տեղեկութիւն բերէ Թուսահայոց կարծեացը վրայ՝ Պալաժէնիայի և մեր 1884ի ընտրական օրէնաց մասին։ — Յ. Գրիգորեան էֆէնտի։ Կը յիշեք, Տեարք, թէ անցեալ տարի Կաթ. ընտրութեան ժամանակ Ազգ. ժողովոյ քուէից արդիւնքն հաղորդուեցաւ Ս. Պատրիարքին, յանձնարարելով որ «ի ձեռն առանձին պատուիրակի» յղէ զայն ի Ս. Էջմիածին։ Հրատարակուեցաւ ի լրագիրս թէ որոշուած են արդէն պատուիրակք, Նարեկ Սրբազան և Նորատունկեան Յարութիւն էֆէնտի։ Այլ վերջին պահուն լուր եկաւ թէ ի բաց թողուած է պատուիրակաց առաքումն, իբրեւ թէ համաձայնութիւն չէր դոյացած պատուիրակութեան տրուելիք հրահանգի մասին։ Այլ այս ամենը գրոյցներ էին լոկ ու մենք չկրնայինք ուեցանք ցարդ, այս յանկարծական որոշման պատճառներուն վրայ։

Յայտնի է թէ մեր անցեալ և այս տարուց բանաձեւք չեն բերեր բնաւ որ ոնուանական մասնակցութիւն մ'ունենանք կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ։ Հարկ է որ Ազգ. ժողովն կարգեալ պատգամաւորք որոշ եւ կորուկ հրահանգներ ստանան, եւ մանաւանդ ընտրուին այնոքիսի անձինք որք հոմանալով ընտրելոց մեր կողմէ իրենց տրուելիք դերին, համաձայնին մեր հրահանգաց եւ գործադրեն զայնս։ Եւ որովհետեւ Երեսփոխանական ժողովոյ մը մէջ չէ կարելի դրաւիլ այդ հրահանգաց պատրաստութեամբ, ես կառաջարկեմ որ մեր Ատենապետաց Դիւանին յանձնենք, որպէսզի խընդիրը քննելով, ի հարկին պատգամաւորութիւն մը դրկէ կամ ոչ։—Յ. Մելքիսեան էֆէնտի՝ Երկուսաթեք յայտնած կարծիքներն ալ ամենատեղի հանգամանաք տոգորեալ լինելուն տարբերոյս չկայ քնաւ. իմ մասիս համակարծիք դտնուելով Գուրգէն էֆէնտիի առաջարկութեան դլխաւոր կէտին, եթէ կը ներէք, կուզամ բարեփոխում մ'առաջարկել երկու բառով։ Գուրգէն էֆէնտի ըսել կուզէր թէ պատուիրակ ղրկելու կամ չղրկելու իրաւունքն ատենապետաց դիւանին վերապահենք։ Այս կրնար ընդունիլ, եթէ անցեալ տարի մեր քուէարկած օրէնքին մէջ բացորոշապէս յիշատակած չլինէինք «ի ձեռն առանձին պատուիրակի» բառերն։ Հետեւաբար, պատուիրակ ղրկելու սկզբունքն ընդունած ենք 1884 ի բանաձեւով. կը մնայ ուրեմն պատուիրակութեան բնութիւնն, ընտրելի անձինքն և տրուելիք հրահանգներն որոշել, եւ այս երեք կէտերն այնքան առնչութիւն ունին միմեանց հետ և լուրջ ու շրջհայեաց խորհրդակցութեան կարօտ են, որ առանց կանխաւ համաձայնելու չենք կրնար որոշում մը տալ, եւ այս խորհրդակցութիւն չկրնար կատարուիլ ասա, յատնի ժողովոյս սխալ ընթացքի մը հետեւած կը լինինք, եթէ այսպէս վարուինք։ Ամենէն բանաւոր եւ գործնական ճանապարհն է, ինչպէս առաջարկեց Գուրգէն էֆէնտի, Ատենապետաց դիւանին յանձնել խնդիրն սա երեք բաժանումներով՝ «պատուիրակութեան բնութիւն, ընտրելի պատուիրակներն և անոց տրուելիք հրահանգն» որոշել։

—Մ. Պարսեղեան էֆէնտի՝ առաջարկեց որ նախ պատուիրակի ղրկելու կամ չղրկելու սկզբունքն որոշուի և ապա ձեռնարկուի մանրամասնութեանց։ Եւ յայտնեց թէ ինք՝ պատուիրակութիւն ղրկելու կարծիքէն է։— Ռ. Պէրպէրեան էֆէնտի՝ Եթէ վերջ. Չարը բեկած է անցեալ տարւոյ կաթողիկոսական ընտրութիւնն, ո՛չ եթէ այն տեսակ թերութեանց համար է որք գործուեցան ի Թուրքիա, այլ այն տեսակ թերութեանց համար որք գործուեցան ի Ռուսիա։ Այս նկատումներով, Ազգ. ժողովս վերահաստատեց իւր 1884ի որոշումն, և որովհետեւ առաջին ընտրելին հանգեալ է ի Տէր, երկրորդն հոչակեց առաջին և այսպէս յաջորդաբար։ Ուրեմն նոր գործողութիւն մը չենք կատարեր այժմ և պէտք է ամեն կէտի մէջ համաձայնինք 84ի եղանակին։ Արդ քանի որ անցեալ տարի Ներսէս Պատրիարք՝ այր իմաստասէր մեզ վրայ հաստատալ վստահութիւն ունէինք, պատշաճ դատեց յատուկ պատուիրակ չղրկել Կ. Պոլսէն և Մակար Սրբազանի յանձնեց այդ փափուկ պաշտօնը, թէպէտ պատճառ կայ այժմ այդ ընթացքն չեղեալ։ Միթէ պարտաւոր չե՞նք որոնակ առնուլ այն մեծ մարդէն որ զմեզ վարեց այնքան ժամանակ և անոր ընթացքին հետեւիլ նմանօրինակ պարագայից մէջ։

Հոգելոյս Վարժապետեան խոհեմութեամբ վարուեցաւ, զի գիտէր թէ մեր մասնակցութիւնն իրական չէ, այլ անուանական, և եթէ Ազգ. ժողովոյ կողմէ երկու պատուիրակներ երթային, թոյլ չպիտի տրուէր նոցա Իշման Տաճարը մտնել և քուէարկութեան մասնակցիլ, իբր Թուրքիոյ Հայոց բոլոր թեմերու ներկայացուցիչ, և այս կերպով պարտութիւն մը կրած պիտի լինէինք։

Եղբայրանելով ուրեմն, կըսեմ թէ քանի որ անցեալ տարուան եղանակն ընդունեցանք, ի բաց թողունք նաեւ անոր վերին մասը փոփոխելու գաղափարն, և մեր քուէներն յանձնենք Մակար Սրբազանին՝ իբր պատուիրակի Թուրքիոյ Հայոց։

Բաց յատտի, չեմ կարծեր որ մեր պատգամաւորք առիթ ունենան, որպէս ըսուեցաւ, Կաթողիկոսական ընտրութեան միակերպ եղանակի մը որոշման մասին խորհրդակցիլ Հանգալի ժողովոյ հետ և համաձայնութիւն դոյացնել։ Այս տեսակ բանակցութիւն մը ապագայ Կաթողիկոսէն միայն կ'սպասենք։

Մ. Զէրաֆ էֆէնտի պատասխանելով Պէրպէրեան էֆէնտիի ինչ ինչ առարկութեանց, իւր առաջարկը պաշտպանեց, յայտնելով միանգամայն թէ պատուիրակաց ընտրութիւնն ո՛չ թէ ատենապետաց Դիւանին յանձնուելու է, որպէս առաջարկած էին Մ՝ որեէ Գրիգորի և Գուրգէն էֆէնտիներն, այլ Ազգ. Վարչութեան յանձնելու է որ Մայր Դիւանի հետ խորհրդակցութեամբ կատարէ զայդ ընտրութիւն։ Ատենաբանն իբր օրինակ յառաջ բերաւ Պատրիարքական ընտրութեան առթիւ հրաւիրակաց ընտրութիւնն որ նոյն եղանակաւ կատարուած է։

(Երեսփոխանաք ոմանք դիտել տուին թէ այդ երկու պարագայներն ու պաշտօնները տարբեր էին։)

— Տ. Խաչէ Աբգէրոյ Նուրէյ. Տեարք Երեսփոխանաք, 1884ի կաթողիկոսական ընտրութեան եղանակին ամենքդ ալ քաջահմուտ էք, այլ որովհետեւ կը տեսնեմ թէ պատուիրակութեան խնդրոյն մասին տարակարծներ կան և յարգոյ պաշտօնակիցքս կատարեալ հմտութիւն չունին այս մասին, հարկ կդդամ բնականաբար, իբր մին Կաթ. Ցանձնաժողովոյ անդամոց, բացատրութիւն տալ թէ ինչ պարագայից մէջ յետամուտեցաւ անցեալ տարի պատուիրակաց առաքումն։

Այլ նախ քան զայս, պէտք է յայտարարեմ թէ ես համամիտ չեմ այն առաջարկին զոր Ազգ. Վարչութիւնը ներկայեց ժողովոյդ վերջին նստին, և զոր ստորագրած ալ չեմ։ Կը փափաքէի անցեալ նստէն դալ և կարծիքս յայտնել այս խնդրոյն մէջ, այլ տակաւրութիւնն որ կը պակէր զիս ի մահէի, թոյլ չտուաւ։

Դառնալով ուրեմն բուն խնդրոյն, կը յիշէք, Տեարք, թէ Ազգ. ժողովս իւր քուէարկութիւնը կատարելէ յետոյ, հոգելոյս Պատրիարքին և Կաթ. Ցանձնաժողովոյ յանձնեց ի Ս. Էջմիածին հաղորդել անոր արդիւնքը։ Ցանձնաժողովն երկու պատուիրակ ընտրեց որոց մին լինելու պատիւն ունէի ես. պատրաստուեցան մեզ տրուելիք հրահանգներն եւ մեր մեկնելն առաջ, Ցանձնաժողովն վերջին նիստ մ'ունեցաւ ուր կարդացուեցան հրահանգներն և յետ այլև այլ խորհրդակցութեանց, ընդունուեցան։ Սակայն աշխարհական պատուիրակն, որ քիչ մ'ուշ եկած էր, դիտողութիւններ ընելով, հարկ եղաւ վերստին վիճաբանիլ անոր վրայ. հուսկ ուրեմն նորատունկեան էֆէնտի հիամակերպելով այս հրահանգին, հրաժարեցաւ, ապա խնդիր ծագելով պատուիրակ ղրկուելուն կամ չղրկուելու մասին, ուրեմն ժողովականաց քուէները բաժնուեցան հաւասարապէս. չորս ձայնի դէմ չորս ձայն կար, եւ ալ տեսնելով թէ պատուաբեր չպիտի լինէր այս կերպով պաշտօն մ'ընդունիլ, հրաժարեցայ։ Եւ որովհետեւ ժամանակ չկար խընդիրը Պատ. ժողովոյդ բերել, հեռագրուեցաւ ու գրուեցաւ առ Ամեն. Մակար Սրբազան որ ստանձնէ պատուիրակի պաշտօնն։

(Երեսփոխանաք ոմանք անբաւական համարելով տրուած բացատրութիւնները)։

—Տ. Խաչէ Աբգարեան (շարունակելով) Պէրպէրեան էֆէնտին այն ատենն խնդրոյն երեւակայական կողմն բռնեց, որ կարծել տուաւ թէ Ներսէս Պատրիարք՝ առ ի խոհեմութիւն չէր ուզած պատուիրակ ղրկել, այլ պէտք է դիտալ թէ մեր հոգելոյս նախագահը պատուիրակութիւն ղրկելու կարծիքէն էր և նա ինքն առաջարկեց ինձ այդ պաշտօնը։

Տուած բացատրութիւններս անբաւական կը համարիք, Տեարք, ուրեմն հարկ է յիշատակել թէ պատուիրակութեան եւ մեր դիտաւորն ի՞նչ էր։ Որովհետեւ աշխարհական պատուիրակն հրաժարեցաւ և նա էր որ պիտի հոգար ուղեւորութեան ծախքը, բնականաբար եկեղեցական պատուիրակն ալ հարկադրեցաւ եւս մնալ։

(Կ. Սըվաճեան էֆէնտի և քանի մը ուրիշ Երեսփոխանք ցաւ կը յայտնեն այս նոր կատմամբ)։

Տ. Խաչէ Աբգարեան. (շարունակելով) ցաւ կը յայտնէք, Տեարք, ճշմարտութիւնը լսելնուդ համար, այլ սակայն ճշմարտութիւնը որքա՞ն ալ ցաւալի լինի, պէտք է որ լսելի լինի։

Ազգ. ժողովս թէ 1863ին և թէ 1884ին պատուիրակութիւն ղրկել որոշած է. առաջին անգամ ղրկուեցան պատգամաւորք, իսկ երկրորդին համար պատճառներ լսեցիք։

Ըսողներ եղան թէ մեր պատուիրակք կրնան մերժուիլ սահմանադիրին վրայ. կը պատասխանեմ թէ բոլորովին տնչիմն է այս փաստ, ինչպէս որ մոռով ալ գիտեմ։ Որովհետեւ եկեղեցականք տարբեր պայմաններով կը մտնեն Ռուսական հողն, անցեալ տարի երբ ուղեւորութեան պատրաստութեանցս առթիւ, անցագրոյ համար հրաման խնդրած էի, այն պահուն իսկ երբ դեսպանատունէն կը զեկուցուէր ինձ թէ հրաման եկած է որ երթամ, ճիշդ այդ պահուն պատուիրակութեան խնդիրն ալ ջուրն ինկաւ։

Ըսուեցաւ նաեւ թէ մեր պատուիրակները չպիտի կարենան Իշման Տաճարն իջնել եւ քուէարկել, այլ որոմ իրաւամբ. նոյն իսկ Պալաժէնիոյ տրամադրութեամբ ամեն թեմ իւր ներկայացուցիչներն ունի, եւ մեր պատուիրակք կը մասնակցին քուէարկութեան, երկու ձայնիւ միայն։ Այլ միթէ նո՞ր է այս եւ այսպէս չեղա՞ւ 1863ին, երբ Հոգելոյս Պատրիարքն՝ այն ատեն Ներսէս վարդապետ՝ եւ Նորատունկեան Յակոբ էֆէնտին Թուրքիոյ Հայոց քուէները տարին։ Ինչ ըրին յայնժամ մեր պատուիրակներն, Իշման Տաճարը մտան եւ քուէթիւն ունեցան ստորագրելու թէ իրենք 63 վիճակաց իբր ներկայացուցիչ գնացած էին անդ։

Առանց աւելի ծանրանալու պատմական այս կէտերուն վրայ, կըսեմ թէ ինչ որ 1863 ն ըրաւ և 1884 ը պահպանեց, պէտք է և այժմ հետեւինք անոր։ Պահ մ'առաջ ատենաբան մը շատ ճարտարութեամբ ուզեց Ներսէս Պատրիարքի վերագրել պատուիրակ չղրկուելու պատասխանատուութիւնն և անոր չքոյն ներքև ընդունիլ տալ մեզ այդ հանդուցեալ։ Այլ շատ թիւր է այս մեկնութիւնն, պէտք չէ այս տեսակ պատասխանատուութիւն մը բարդել Նորա վրայ որ չէ այլ եւս։ Հոգելոյս Պատրիարքն կը փափաքէր որ Կ. Պոլսէն պատուիրակներ երթան, ինչպէս գնացած էր և ինքն ալ։

Ասոնք են ահա, Տեարք, իմ տարիք տեղեկութիւններս։ Եւ այժմ։ եղբայացնելով թէ պատուիրակութիւն ղրկել փափաքող երեսփոխանաց համակարծիք եմ, կառաջարկեմ որ եթէ պատուիրակաց ընտրութեան և տրուելիք հրահանգաց պատրաստութեան գործն ատենապետաց Դիւանին պիտի յանձնէք, հարկ է որ ժողովդ որոշէ թէ ինչ կերպով, և միանգամայն վարչութեան հետ խորհրդակցելու պայմանաւ այս տեսակ յանձնարարութիւն մը լինի ատենապետաց Դիւանին։ — Մ. Մելչիսեան էֆէնտի՝ Կը ձայնակցիմ Նար-Պէյ Սրբազանի եղբայացութեան։

(Այս առթիւ Ատենապետ էֆ. յայտարարեց թէ ինչ ալ լինի տրուելիք որոշումն, Ատենապետաց Դիւանն արդէն իսկ Վարչութեան կարծիքը պիտի առնու)։

Քանի մը թեր ու դէմ համառօտ բացատրութիւններէ յետոյ, Ատենապետ էֆէնտի ամփոփելով եղած ատենաբանութիւններն, յայտնեց թէ Ազգ. ժողովը խնդրոյ նիւթ չէր կրնար ընել «պատուիրակ կարգելու» կէտն, ըստ որում 1884ի ընտրական եղանակին մէջ, որ ընդունուած է ժողովէն, նշանակուած է այս պարագայ «ի ձեռն առանձին պատուիրակի» բառերով։ Հետեւաբար Ատենապետ էֆէնտի հրաւիրեց զատենաբանս, եթէ հնար է, համաձայնութիւն մը դոյացնել իրենց ներկայացուցած առաջարկներուն վրայ, որպէս զի կարելի լինի որոշել թէ Ատենապետաց դիւանի՞ն թէ Վարչութեան պէտք է յանձնուի պատուիրակութեան բնութիւնն, պատուիրակաց անձն և տրուելիք հրահանգն որոշելու պաշտօնն։

Այս հրաւէրին վրայ Յ. Մերեէմդուլի Յ. Գուրգէն էֆէնտիներն համաձայնեցնելով իրենց առաջարկներն՝ զոր ստորագրեցին նաև Յ. Թորոսեան և Ի. Պէրպէրեան էֆէնտիները, դիւանին յանձնեցին զայն։

(Բառայ-)

«Ազգային Ժողովս իւր Ատենապետաց Դիւանին կը յանձնարարէ լինզոր իրաւասութեամբ՝

1. Պատուիրակութեան եղանակը սահմանել.

2. Ի հարկին Կ. Պոլսէն պատուիրակ ընտրել.

3. Պատուիրակաց հրահանգը պատրաստել։

Այս բանաձեւ քուէի դրուելով ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՒ 26 քուէիք ընդդէմ 4 քուէից որք կառաջարկէին «Վարչութեան հետ խորհրդակցելու» բարեփոխումն յաւելուլ անոր վրայ։

Ատենը փակուեցաւ ի ժամ 7, յաջորդ նիստը Զատկէն յետոյ գումարելու որոշմամբ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ի պատասխանի Պատր. Տեղապահ Ս. Հօր ի Պաղատա ուղղած հեռագրոյն, երեկ հեռագիր մը հասաւ՝ ծանուցանող թէ Առաջն. տեղապահ Փիլիպպոս եպիսկոպոս Նաճառեան ութ օրէ ի վեր մեկնած է այդ քաղաքէն ի Կ. Պոլիս գալու համար և թէ երկուքսանայից գաղարեցուցման պատճառները պարունակող տեղեկագիրը թղթատարութեան յանձնուած է։

Ուրիշ հեռագիր մ'ալ կը խնդրէ որ քահանայից հրաման տրուի, որպէս զի եկեղեցին փակ չմնայ այսպիսի տօնական աւուրց մէջ և ժողովուրդն՝ առանց ժամերգութեան եւ հոգեւոր մխիթարութեան։

Պատ. Դեր. Տեղապահ Հայրն այս հեռագրերն յառաջիկայ երկուշաբթի օր ի Պատրիարքական գումարելի կրօն. ժողովոյ պիտի յանձնէ ի տնօրինութիւն։

Էջմիածնի կաթողիկոսական ընտրութեան չմասնակցելու համար առ հեռաւոր առաջնորդութիւնս ուղղելի հեռագրերն երբէկուընէ զրկում ոկսան։

Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Քարոզիչ Դեր. Տ. Գրիգորիոս եպիսկոպոս Աշէսթեեանի նախաձեռնութեամբ Իւսկիւտարի մէջ հաղանակութիւն մը բացուած է եկեղեցւոյն նորոգութեան համար։

Ցաւօք կիմանանք թէ Վսեմ. Սերվիչէն էֆէնտի քանի մ'օրէ ի վեր հիւանդ է։

Ատանայի Առաջնորդական Տեղապահ Գաղանճեան Տ. Յովհաննէս եպիսկոպոս կը տեղեկագրէ առ Պատր. Տեղապահն թէ Եկեղեցասիրաց ընկերութիւնը տեղւոյն կուսակալին սոսկմանց վրայ գաղրեցուցեր է իւր նիստերն և փակեր է իւր նոր բացած գիւղային վարժարանը։

Սակայն այս ընկերութեան տնօրէն ժողովն՝ առ այժմ իւր նպատակէն չեղելով հինգ ամսէ ի վեր Ատանայի փակեալ ազգ. Վարժարանաց բարոյական և նիւթական, ինչպէս նաեւ առաջնորդարանին նիւթական մատակարարութեան հոգն ստանձներ է տմական 3000 դրչ. ծախսելով։

Կիրկիոս Ամեն. Մկրտիչ կաթողիկոսը լսելով այս ընկերութեան բարենպաստակ գործերն գոհունակութիւն յայտներ է Գաղանճեան եպիսկոպոսին։

Սոյն եպիսկոպոսը Պատրիարքարանի մինչորդութեամբ կը խնդրէ որ կուսակալ Ապէտին փոյթ հրաման տայ այս ընկերութեան շարունակել իւր նիստերն ի հոգեւոր մխիթարութիւն Կիլիկիոյ ժողովրդեան և ի հեճուկս օտար կրօնաւորաց, որք այս օրերս կը վրխատան այն տեղերը։

Դեր. Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս Դիմաքսեան վաղը երեկոյ քարոզ պիտի խօսի ի Մայր Եկեղեցւոջ, ըստ հրաւէրի Պատր. Տեղապահին։

Տոք. Սըմբրվիլ այս դիշեր Բերայի Վէրտի թատրոնին մէջ արտասանեց իւր վերջին քարոզ, բնաբան ունենալով Յովհաննու Աւետարանին Դ. գլխոյն 14—17 համարները։ Թատրոնը լի էր Հայ-Բողոքական և Հայ-Լուսաւորչական ունկնդիրներով։ Պատուաւոր հայ ընտանիքներ գրաւած էին բոլոր օթեակները։ Թ

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մարտ 9

ԿՐԹԱԿԱՆ. Կրնաբո՞ն Ռէ վ.թարան Տ. ՓԻՐՈՒՄԵԱՆՑ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ. Գրաքննութիւն եւ նեռաբէրէ. ՀԱՍԿԱՔԱՂ

ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ. Երեկոյեան դպրոց է Նէ-եռբէ ԵԱՆԳԻՒՆ

ՆՈՐԱՎԷՊ. Ի Գրանա (ԿԻԻՑ ՏԸ ՄՈՒԱՍԱՆ) Թաքէմ.

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ. Քեբբոնաթէ Ղանկնոս Էբէլ Կարնեցոյ. Թէնբէմանէ (ԲԱԶՄԱՎԷՊ)

ԱՌՈՂՋԱԲԱՆԱԿԱՆ. Թաքն.

ՔԱՂՈՒԱԾ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԼՐՈՅ. Աբաթէր, Նեբէր, Ադէյին.

ՎԷՊ. ՍԻՄՕՆԷ ԵՒ ՄԱՐԻ (ԿԶԱՎԻԷ ՏԸ ՄՈՆԹԷՐԷՆ) Թաքմ. — Մ. ՁՕՊԱՆԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նախընթաց թուով մը մեր մասնաւոր տեղեկութեանց յիշելով, Ծանուցինք թէ Օսմանեան կառավարութեան կողմէ յատուկ պատգամաւորութիւն մը պիտի ղրկուի ի Պէրլին, Պիզմարք իշխանին 70րդ տարեդարձին առթիւ։

Երեկուան Մանիթէօր ալ, կ'ըսէր թէ Վեհ. Սուլթանին կողմէ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկուի ի Պէրլին, Վիլհէլմ կայսեր ծննդեան 88րդ տարեդարձի հանդէսին ներկայ գտնուելու համար։ Կարծուի թէ այս պատուիրակութեան գլուխ պիտի անցնի Վեհ. Սուլթանին անձնական քարտուղար Բէշիտ պէյ։ իսկ եթէ զինուորական պատգամաւորութիւն մը ղրկուի, այս պաշտօնը պիտի յանձնուի կիսաբաժնի զօրավար և Վեհ. Սուլթանին թիկնապահ Վէլի Բիզա փաշայի։

Այս աւուր թուրքերք կը ծանուցանեն թէ Բիզա փաշա Պերլին կ'ուղեւորի այսօր։

Զրոյց կայ թէ անգլիական կառավարութիւնն ընդարձակ եւ կարեւոր ծանուցագիր մը յղած է Բ. Դրան, Հասան Ֆէհմի փաշայի պաշտօնին նըպատակին վերաբերեալ։ Այս պաշտօնագիր յոյժ քաղաքավար ոճով գրուած է եւ ինչ ինչ ապահովութիւններ կը յայտնէ թէ բրիտանական կառավարութիւնը տրամադիր է համաձայնութեան մը գալ Թուրքիոյ հետ։

Կը կարծուի թէ Հասան Ֆէհմի փաշա գրեթէ շաբաթ մը պիտի մնայ ի Լոնտրա, միայն թէ նորանոր խնդիրներ ծագելով, չհարկադրուի զնորին Վսեմութիւն ժամանակ մ'աւելի մնալ անդ։

Իսթէրն Էքսբրէս բացարձակապէս կը հերքէ Մանիթէօր Օրիանթալի տրուած այն լուրը թէ՝ մայրաքաղաքիս դերմանական դեսպան Պ. Բատովիճ ա-նորոշ ժամանակի մը համար արձակուրդով Պէրլին պիտի երթայ և թէ Հաձֆէլտ կոմսը պիտի գայ փոխանորդել նմա։

Իրաւ է թէ Պ. Բատովիճ արձակուրդ ինդրած է Եւրոպիոյ ներմուկներն երթալու համար, սակայն դերմանական կառավարութիւնը տակաւին չնորհած չէ այդ արձակուրդը, և եթէ տայ իսկ, Պ. Բատովիճ յունիս ամսոյ մէջ պիտի մեկնի և ի բացակայութեան նորա խորհրդական Պ. Թիէլման պիտի վարէ գործերը։

Ռուսական դեսպանատան խորհրդական Պ. Օնու նախընթաց օրն արձակուրդով Բեդրսպուրգ ուղեւորեցաւ։

Ղալաթիոյ թերթ մը կ'իմանայ թէ այս պահուս ի Փարիզ գումարեալ միջազգային ծանձնաժողովոյ մէջ Սիւէզի ջրանցքն չեզոքացման առաջարկն անգլիական պատուիրակին կողմէ պիտի ներկայացուի։

Աթէնքի օսմանեան դեսպան Թէֆիք պէյ մայրաքաղաքս կ'սպասուի յառաջիկայ ամսոյ սկիզբն։

Սոֆիայէն կը գրեն թէ Պուլղարիոյ պատերազմական գործոց նախարար Քանթաքիւզէն զօրավարը Բեդրսպուրգ գնացած է, ուր պիտի մնայ երեք շաբաթ։

Բէյրթայի օսմանեան հիւպատոսարանի նախորդ փոխ-հիւպատոս Էֆէնտի՝ Սանթա-Մարա (Ցունաստան) կղզւոյն դեր-հիւպատոս անուանած է։

Նախընթաց առաւօտ Օսմ. Կայսրանքայի տնօրէն Պ. Տրվոյ՝ Ֆոլէ Անթուան էֆէնտիի ընկերակցութեամբ Եվմակլուն նախարար Միւնիր փաշայի ապարանքն երթալով, տեսակցեցաւ Ն. Վսեմութեան հետ։

Միջօրէին ալ Պ. Ուանթէրֆիլա Եվմական պաշտօնատունն երթալով տեսակցեցաւ Միւնիր փաշայի հետ։

Ղալաթիոյ թերթի մը մէջ կը կարդանք.

«Ստոյգ աղբիւրէ մեր ստացած տեղեկութեանց նայելով, Նախարարաց խորհուրդը վճռաբանութեան հնթարկած է օրուան ինդրոյն վերաբերեալ Եվմական կանոնագրի ծրագիրն, որ բրիտանական կառավարութեան կողմէ Բ. Դրան մատուցուեցաւ վերջերս։ Խորհրդոյ անդամներէն երկուքը կարծիք յայտներ են նոյնութեամբ ընդունիլ զայս ծրագիր։ այլ մեծամասնութիւնը պատշաճ դատելով անոր ինչ ինչ կէտերը քննել, Բ. Դրան առարկութիւնները պարունակող տեղեկագիր մը պատրաստուելով, Վեհ. Սուլթանին մատուցուեր է։

«Սակայն Միւղիրիս փաշա ծանուցած լինելով Բ. Դրան թէ բոլոր տեղութիւնք տրամադիր են ստորագրել յիշեալ կանոնագիրն, հաւանական է որ Նախարարաց խորհուրդը չպնդէ իւր առարկութեանց վրայ»։

Կ'ըսուի թէ բարձրագոյն հրամանաւ հարկ եղած հրահանգները սրբուած են առ որ անկ է, որպէս զի պուլղար Մեթրապոլտաց յանձնուելիք Պէրաթներու խնդիրը լրջօրէն և մանրամասնաբար քննուի, առանց ո'ր և է կանխակալ որոշում տալու։

Պէլկրատէն առնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ հարաձանօթ ձեռնարկու-երիրաչափ Պ. Վիթալիս, որ Վրանիայի եւ Իւսքիւպի միջեւ հատատելի երկաթուղւոյ գծի յատակագծին պատրաստութեամբ կ'զբաղէր այն կողմերն, ալպանիացի աւազակախումբի մը ձեռքն ինկեր է, որք գերի տարեր են զայն Ցէմիր-Գաբու կոչուած լեռան կողմերն։

Աւազակք 300 դ-ոսկի փրկանք կը պահանջեն։

Հէվ-լէներու խնդրոյն վրայ խորհրդակցելու պաշտօն ունեցող Ցանձնաժողովը նախընթաց օրը վերստին գումարեցաւ կրթական պաշտօնատան մէջ։

Այսօր Պարսկաց Նէվրոզի տօնը լինելով, պարսկական դեսպանատան մէջ ընդունելութիւնք կը լինին խորհրդական Միրզա Ճէվատ Խանի կողմէ։

Հիւպատոսական գործոց քննիչ Ցանձնաժողովը նախընթաց օրը վերստին գումարեցաւ արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ և քանի մը խնդրոց վրայ խորհրդակցեցաւ։

Սէլանիկի կուսակալ Հագդը փաշա նախընթաց օրը Բ. Դուռն երթալով տեսակցեցաւ նախարարաց ոմանց հետ։

Թէհրանէն եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Ն. Պոյոյ պարսկական դեսպան Միրզա Մոհսին խան յառաջիկայ շաբթու մէջ պիտի մեկնի անտի, մայրաքաղաքս վերադառնալու համար։

Այս օրուան Թէրճէմանը Հագիգաթ Անատոլուի երկաթուղեաց շինութեան խնդրոյն վրայ խօսելով, կ'առաջարկէ որ Նիկոմիդիայէն մինչեւ Պաղտատ ձգուելիք գծերու շինութիւնն ամբողջովին ընկերութեան մը չարուի, ըստ որում, կ'ըսէ, դառն փորձեր ապացուցին թէ այդպիսի ահագին գործի մը բարւոք կատարումը զայն ստանձնող ընկերութեան տուած խոսման անթերի կատարումէն կախում ունի։ Առ այժմ երկաթուղւոյ գիծն մինչեւ Էնկիւրիւ երկնայ, և ապա շինութիւնը քննուի, ծախքերն ու հասոյթն բաղդատուին իւսկիւտարէն մինչեւ Նիկոմիդիա արդէն շինուած գծի ծախուց ու հասոյթից հետ, և ըստ այսմ գիծն երկարի Էնկիւրիւէն մինչեւ Դոնեա, Տիարպէքիր և Պաղտատ։

Բասթորիայի յոյն բնակիչք հանրադիր մ'ուղղած են առ Սըրէտ. Թարգմոն, անգլիական նորընտիր դեսպանն Կ. Պոլսոյ, որում Սէլանիկի և Կ. Պոլսոյ յոյն բնակչաց նման բացարձակապէս կը բողոքեն անգլիական լրագրաց ոմանց սուտ ու սխալ հրատարակութեանց դէմ, որք տարբեր կերպիւ կը նկարագրէին իրենց գաւառի վիճակը։ Նեղոզոս հրատարակած է պատճէնն այս հանրագրի, յորում ստորագրեալք՝ իրը հաւատարիմ հպատակք Սուլթան Համիտ Բ. Կայսեր և իրը հոգեւոր որդիք յունական Եկեղեցւոյն, կը խնդրեն Վսեմ. Դեսպանէն որպէս զի Վեհ. Թագուհւոյն կառավարութեան ներկայէ իրենց այս բողոքն։

Նեղոզոս այս հանրագրէն յետոյ կը հրատարակէ նաեւ յիշեալ գաւառի բնակչաց կողմէ առ Բարձր. Մեծ-եպարքոսն ուղղեալ հեռագիր մը որ կը յայտնէ թէ օ'րքան տխրութեամբ համակուած են ըսելով որ Կայս. կառավարութիւնը տրամադիր է առաջնորդական Պէրաթ տալ պուլղար Մետրապոլտաց և պաշտօնապէս ճանչելզանոնք։ Ադերսարկուք, յանուն իրենց ինչպէս և ի դիմաց գաւառին բոլոր քրիստոնեայ բնակչաց, կը խնդրեն որ ի բաց թողուի այս տեսակ տնօրինութիւն մը, որոյ հետեւանքը պիտի լինին ամենածանր դժուարութիւնք և անկարգապահութիւնք այդ գաւառաց իսլամ և քրիստոնեայ ժողովրդոց մէջ։

Կը յիշուի թէ Սէլանիկէն և Ադրիանուպոլսոյ գաւառներէն ևս նմանօրինակ հանրագրեր մատուցուած են Բ. Դրան, Ցունաց Պատրիարքարանի միջոցաւ։

Սոֆիայէն Նեղոզոսի ուղղեալ նամակ մը կը ծանուցանէ թէ այդ քաղաքին մէջ Ալպանիացւոց ուղղուած վիճագիր յայտարարութիւն մը ցրուեր է յունարէն լեզուաւ և խիստ կծու ու գրգռիչ պարունակութեամբ։ Կը կարծուի թէ այդ յայտարարութիւն չարամտութեան արդիւնք է և նպատակ ունի Ցոյները կասկածելի ցուցընել յաչս կառավարութեան։

Նախընթաց օրը ցաւալի դէպք մը պատահեցաւ Սիրքէճիէն Դուքէ-Դարու գնացող երկաթուղւոյ կառախմբին մէջ։ Երկու հայ կանայք, հետեւցին ունենալով տասն տարեկան սիրուն աղջիկ մը, երկրորդ կարգի կառք մը նստան. երբ շոգեկառքը ճանապարհ ելաւ, կանայք խօսակցութեան զբաղած էին, իսկ փոքրիկ աղջիկը պատուհանին առջեւ նստած, պարզուած տեսարանները կը դիտէր զմայլանօք։ Կանայք ճիչ մը լսելով յանկարծ, պատուհանին կողմը դարձան և տեսան որ աղջիկն անյայտ եղած էր. կառքին դուռը լաւ գոցուած չլինելով, բացուած էր և խեղճը ճանրուն վրայ նետուած։

Երկու կանայք սկսան աղաղակ բառնալ, և անոնցմէ մին որ աղջկան մայրն էր, կուզէր մինչեւ իսկ վար ցատկել իւր զաւկին ետեւէն. երկաթուղւոյ պաշտօնեայ մը, որ հոն կը գտնուէր, արագիւեց այս վտանգաւոր շարժումն և կառախումբը կեցընել տուաւ։ Վագեցին գտան փոքրիկ աղջիկն որ բարեբաղդաբար ցեխի կոյտի մը մէջ ինկած լինելով, չէր վիրաւորուած։ Գլուխը միայն թեթեւապէս ճաքատած էր և ինքն ալ նուաղեալ վիճակի մէջ։ Անմիջապէս բժիշկ մը կանչուեցաւ, որ նախնական դարմանները տանելէ յետոյ, աղջիկն իւր տունը փոխադրել տուաւ, ուր անվըտանգ է այժմ։

Անասթաս անուն հայագործ մը սպաննող Սարգիս Պաղտիկ անուն ոճրագործն որ յայտնած էր կեդրոնական բանտէն փախչիլ, ոճրագատ ատենէն 15 տարուան բանտարկութեան դատապարտեցաւ պատժական օրինաց 174 երրորդ յօդուածին համաձայն։

Տես Սինկէրի ճշմարիտ կարի մեքենայի ծանուցումն ի չորրորդ երես։

Ա.Զ.Դ.

Ի Բերա, Աւետարանական Հայոց Կիրակնօրեայ աստուածային պաշտօնը կը կատարուի Հոլանտայի դեսպանատան մատրան մէջ, կէս օրէն երկուք ու կէս ժամ յառաջ։

Պատ. Ցակոբ Համբարձումեան պիտի քարոզէ վարդ կիւրակէ առաւօտ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՄԲ

ԱԺԱՆՍՍ ՀԱՎԱՍ

Մարտիա, 20 մարտ

Սպանիա հատուցում պահանջեց Մարոքէն՝ սպանիական դրօշին եղած անարգանքի մը համար։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 9 մարտ.

ԸՆԹԱՑԻ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՅ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ (պանքայի)	.....	110
3 » » » (վճռունկն)	.....	109 5/8
3 » Բարիզի » (պանքայի)	.....	23
» » » (վճռունկն)	.....	23 7 1/2

ԸՆԹԱՑԻ ԱՐԺԵԹՂԹՈՅ

Օսմանեան Քոնսոլիտ

		Դահեկան
Երեկ երեկոյ գոց.	(Միաց. D. Սերի)	20
Պորտային գոցուելէն վերջը	»	19 38 1/2
Բերայի մէջ	»	— —
Աւուրուան բացուելուս	»	19 38 1/2
Բարձրագոյն գին	»	19 39
Նուազագոյն »	»	19 38
Կէս օրին	»	19 39
Փոխառութիւն 1858)	Ա. Սերի անգլ. ոսկի	37
» 1862)		
» 1860)		
» 1863)	Բ. » » »	21
» 1872)		
» 1865)		
» 1869)	Գ. » Օսմ. »	19 36
» 1873)		

ԻՒՆԻՓԻԷ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ

Երեկ իրիկուն գոցուելուս	75 30
Այս առաւ. բացուելուս Գ. Կ.	75 32 1/2
Կէս օրին	75 32 1/2

ԲԱՆԿՆԵՏՈՒՄԵՐ

Ռոսիէթ ժէնէրալ	Գ. Կ.	Ադբէլ.	3 16
Քրէտի ժէնէրալ	» »	Օսմ. »	7 7
Պանք տը Գանս	» »	» »	5 25
Սօս. Շանժ է վիլէօր	» »	» »	3 28
Թրամուէյ	» »	» »	277 1/2
Բուսէլիի երկաթուղի		Ֆր.	47 625
Օսլիկասիոն տը Բրիօրիթէ		»	408
Բանկնէթուղթ Լաւրիօմի		»	67

Ընթացք դրամոց

Օսմանեան ոսկի	դրչ.	100
20 ֆրանկոց	»	87 21
Անգլիական ոսկի	»	110 6
Բոյ Իմբերիալ	»	90 6
Քրիմիկ	»	51 15
Ռուսական թղթադրամ	»	8 71
» արծաթ	»	89 10
Ֆիորին	»	9 3
Մէճ. արծ. (տարբ.)	»	107 4
Վենետիկ	»	102 25
Հինգոյ	»	102 35
Մէթալիք	»	99
Պրինտ	»	—
Թղթադրամ	»	—

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂԷՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

12 ՄԱՐՏ

Ադրիականի կատաղի կոհակներն կը շարունակեն ուժգնօրէն մեծարգոյ Մեթրոպոլիտէն, Ֆլորիս ընկերութեան հնագոյն շոգէնաւն, որ, ըստ նաւապետի վիճակութեանն, կը կատարէ իւր վերջին ուղեւորութիւն և կ'երթայ հանգչիլ Պոլինիսիի անկեալանոցին մէջ։ Գավային վատակուորն, որ մերթ կը նետուի մինչեւ անկերն և մերթ կը թաղուի անդունդին մէջ, կը հետեւի Ֆլորիս Ճիրայի ուղեցոյցին և չը գիտէ կասիլ կամ նաւանջել։ Ոչքա՞ն տկար է մարդն ովկիանին առջեւ. այլ իւր իմացականութիւն, ստեղծելով նաւ և մանաւանդ շոգէնաւ, կրցած է սանձել անցուսպ տարրն։ Սակայն ոչ նուազ իրաւունք ունի Ովրատիոս, որ «ե-ռապատիկ ողբնձ» կ'անուանէ առաջին նաւորդի տիրոն, այն խիստս մահկանացուի որ առաջին անգամ անջատեց ոտքն անշարժ ցամաքէն և դրաւ 'զայն մի տախտակի վրայ այր տակ անկայուն ջուրն կը փախչուէր փրփրալով։

Եւ արդէ՞ս յուզուեցաւ արդեօք այն առաջին նաւորդ որ հեռացաւ ցամաքէն և մարդերէն, մնաց առեւտ ծովի և երկնի միջև և զգաց իւր առանձնութիւն անհունութեան ծոցին մէջ։ Իւր սիրտ որքա՞ն տրոփեց արդեօք, երկիւղով և հիացումով համակուած, և որպէ՞ս խնարհեցաւ իւր ծունկեր և իւր ճակատ այն Գերագոյն Էակի առջեւ որ արտայայտուած է և պիտի արտայայտուի զանազան անուններով, այլ չը պիտի կարենայ երբէք արտաքսուիլ մեր հոգիներէ։—Ընդարձակ հորիզոններ կ'ընդարձակեն նաեւ մարդկային գաղափարները, 'զորս քաղաքի երկրաչափական սահմաններն կը ճնշեն և կը սեղմեն, զի ներքին աշխարհն հարկատու է արտաքին աշխարհին։ Երանի՜ ժողովուրդին որ մի երկնաբերձ սարի գագաթէն կրնայ դիտել անեզր դաշտեր որք կը նուաղի վերին ովկիանին մէջ։ երանի՜ մանաւանդ ժողովուրդին որ ունի մի ծովեզր ուստի կարենայ դիտել անվերջ կոհակներն և ջրային կայսրոյտի և երկնային կայսրոյտի գրկախառնութիւնն։ Ովիսանի ազատ շունչն կը սրէ միտն և կը զտէ արիւնն, կը փարատէ սրտի վիշտերն եւ մարմնի ցաւերն, կը սրբէ ամեն մեղք եւ կը հաղեցունէ ամեն չդոհայ։ Ցամաքն կը լինի կերպարանափոխ, այլ ծովն անփոփոխ մնացած է արարչագործութեան առաջին օրէն ի վեր, և մահկանացուն չէ կրցած թաղուլ անդ իւր բռնութեան կամ մեծութեան յիշատակներն. ուստի մարդկային հոգին կը վսեմանայ անդ, հեռի ամեն աղարկայէ որ իրեն յիշեցունէ փայրագ կամ գծուած կիրքեր, և իւր շուրջ և իւր վրայ զգալով լոկ Յաւիտենականի ներկայութիւնն։

Մեթրոպոլիտէն կը բանայ իւր առաջնորդներ, 'զորս ծովն կը գոգէ եւ կը մղէ, և կը լսուայ զերդ թեւաւոր լեւիսթան։ Ահա իտալեան ծովերն։ Ջուրն է կապոյտ, և ճերմակ փրփուրներ կը պճնեն 'զայն իբր ժանեակ։ Նուրբ և թեթեւ ամպեր կը պատեն երկինն և կը պարզուին կամարաձոյր։ Ծովային թռչուններ կը սաւառնին զուարթաթռիչ։ Կէսօրէն չորս ժամ յետոյ, մտանք Պռինտիզիի երկրամիջոց նաւահանգստին մէջ։ Ծովածոցն է գեղեցիկ, թեւեւ արուեստական բաժանումներով ընդհատուած, և կը յիշեցունէ ինձ Քեռաղրտխանէի մուտքն։

Վերջապէս կ'ելնենք ցամաք, և քարափէն կ'երթանք մաքսանոցն յողդողդ քայլերով, զի ծովախտ և ալէկոծանք դեռ կը կախուին մեր քլանցքներէ։ Մաքսաւորներն կը խուզարկեն ամեն ուղէս, մանաւորապէս ծխախոտի համար։ երբ կը մտին մեզ և կը տեսնեն բարձրաստիճան ուղեկցիս եկեղեցական համազգեստն, չ'են բանար մեր սնտուկներ, չտանջելով իւր պատուախանով թէ անոնք չ'էին պարունակեր ծխախոտ։ Մինէ մի աքքեպիսկոպոս կրնա՞յ սըտել, մանաւանդ իտալեան ժողովուրդին համար։

Կ'անցնինք Պռինտիզիի հին, քարաչէն և ճերմակ տուներէն, որք ունին խիստ երեւոյթ, եւ կը դիմենք երկաթուղւոյ կայանը, անընդհատ արշաւելու համար մինչեւ Հռոմ։ Վերջին կառախումբն մեկնած է, եւ կը սպասենք քաղաքին մէջ անցուցնել գիշերն։ Կ'ապաստանինք Կոնտի ալբերգոյ Ինդիկ Օրիենտալի պանդոկին մէջ, հընդկի բոյսերով եւ գորգերով զարդարուած։

Պռինտիզի, Բռադիզայի գեղաբերանին վրայ հաստատուած, ունի այժմ հապիւ 14,000 բնակիչներ, այլ երբեմն կը կոչուէր Բրունդուսիոն եւ անուանի էր հին աշխարհին մէջ։ Վաճառականներն անդ կը դիմէին Հռոմէն, Հելլադայէն եւ Ասիայէն եւ կը փոխանակէին իրենց գանձեր։ Ցուլիոս Կեսար, որ անցած էր Հռուբիկոնէն, անդ հասաւ շանթի պէս եւ պաշարեց Պոմպէոսի տարմիդն, որ փախաւ սարսափահար։ Մեկենաս եւ Ովրատիոս անդ փորձեցին հաշտեցունել Հոկտաւիանոսն և Անտոնիոսն, որ մի օր Կլէոպատրայի պիտի զոհէր իւր պատիւ, իւր փառք եւ իւր արեւ։ Անդ ծնաւ Պակուվիոս քերթողն, որ ողբերգութիւններէն եւ կատակերգութիւններէն ունինք դեռ կարէւոր հատուածներ, եւ անդ մեռաւ Վիրգիլ, կոակելով այրել անաւարտ Ենէիան՝ 'զոր սակայն աշխարհ կը պարտի Օգոստոսի կտակադանցութեանն։ Խաչակիրներն անդ խուժեցին, երթալու համար Պաղեստին, ուր միլիոնաւոր գերեզմաններ պիտի բացուէին Քրիստոսի գերեզմանին համար։ Գեոնաչարժն 1456ին կործանեց Պռունտիզին, որ ց'այդ կը պահպանէ հին եւ միջնադարեան յիշատակներ եւ մանաւանդ կամարակիպէին 100 երկու չքնաղ սիւներ։ Այս քաղաք, որ երբեմն կը հայթայթէր Հռոմի սարէներն, կ'արտադրէ այժմ առատ ձէթ, գինի եւ միրգ, մանաւանդ պղտոտիտ։ Շոգէնաւ եւ շոգեկառք սկսած են ծաղկեցունել 'զայն, եւ իտալեան հայրենասէրներն կը պարծին թէ նա պիտի յաջողէ Մառսէյլի, քանի որ Իտալիա կը կարէ Հնդկաստանի վաճառականութեան ուղին։

Կը շրջինք քաղաքին մէջ, ուր արեւն կը թափէ իւր ջերմագոյն ճառագայթներ։ Կը տեսնենք մի իտալեան զօրագունդ, հելլէն զինուորի համազգեստէն աւելի վայելուչ համազգեստով։ Կը դիտենք ժողովուրդն, որ կը թափի ինկ կրօնամոլ (քաղաքն ունի արքեպիսկոպոսական աթոռ), հիւանդոտ, ծոյլ և հետեւապէս աղքատ։ Այրերն, ածխագործի պէս սեւ և ապոտ, ծածկուած են ցնցոտիներով։ կիներն, ընդհանրապէս նաւավարի և ձկնորսի էգեր, ունին գրեթէ տգեղ դէմք և Զիկնեանէի երեւոյթ, թէեւ քաղաքն կրնայ պարունակել գեղատիպ էակներ որք ախորժին հեռի մնալ հետաքրքիր ակնարկներէ և ամենուրեալ բնակարանի խորհրդաւոր ստուերին մէջ։

Այս չքեղ ծով, այս մերմ երկին, և այս պայծառ աստղեր որք ահա կը ծլին վերին ծաղկոցին մէջ, հնութեան իրաւամբ ազդած են համաստուածեան տենչանքներ։ Հելլէն և լատին գեղարուեստներն, այսպիսի աղբիւրներէ ծծելով իրենց ներշնչում, կրցած են արտադրել այն հրաշակերտներ որք, վեր մնալով ամեն մրցումէ, պիտի արհամարհեն միշտ ժամանակն և իւր ծախիչ ջրբութիւն։

13 ՄԱՐՏ

Մի առաւօտեան պատոյտ յետոյ, որ սրսկեց զովութիւն մեր վրայ, տուինք հրաժեշտ Պռինտիզիի և ժամ 9,20ին մեկնեցանք շոգեկառքով։

Կը թռչինք կայանէ կայան, տեսնելով մեր շուրջ ընդարձակ ձիթաստաններ և զմրուխտի պէս կանաչ դաշտեր, և հեռին կապոյտ Ադրիականն, որ կը հայտնայ մի ջինջ երկնի տակ։ Գարուն է ամենուրեք։ Կարմիր հողին վրայ (զի հրաբուխն ներկած է 'զայն իւր բոցերով), վազահաս նշենին կ'արձակէ իւր ճերմակ ծաղիկներ։ Ոչխարի և ածի հօտեր կ'արածուին խուռներամ, և ցուլն, մեծաղէզ զանդուածի պէս ընկղմած, արեւին կը ներկայացունէ իւր սեւ և փայլուն կող։ Եչն, 'զոր մարդկային հարստահարութիւնն փոխած է մի մեքանաղծոտ արարածի, կը ծամէ խոտի չիւղեր քարայրին առջեւ։ Գեղջուհին, իւր հիւղի սեմին վրայ նստած, կը դիտէ ուղեւորներն. նա ունի թուխ դէմք և թուխ դաստակներ, նաեւ երեսնեայ ծամեր որք կը կախուին ծամելիքներէն։ Ադամանդուն կը ցցէ թանձր տերեւներն պատերին առջեւ, ուր մոլենն կը սողսկի զերդ անիկ։ Կը նշմարենք ատ և անդ ճերմակ քաղաքներ, որք կը թռչեն նորաչէն։ Ահա պարսկներ ուր լիմոնին կը կախէ ոսկիէ պտուղներն։ Ամեն կայանի առջեւ, տեղացիներն կը ծախեն հաց, պանիր, գինի և միրգ. տոթ և ծարաւ կը տանջեն ըզմեզ, և կը գնենք մի քանի նարինջներ, ճիւղէն նոր կտրուած, հրաշալ, բուրուն, քաղցր և ջրառատ։ Նախախնամութիւնն կը տիրէ մարդկային ազգն, սրտրելով զովացուցիչ միրգերն անդ ուր արեւն կը լափէ ջուրերն, այլ մարդն չը գիտէ հեռուտիլ բնութեան օրինակին, և, փոխան պաշտպանելու զէթ իւր նմաններ, կը կեղեքէ և կը ջախջախէ 'զանոնք։

Կը գիտենք իտալեան գեղջուկներն և իրենց բնակարանները։ Իրենց երիտասարդ հագուստներ և չէնքեր կը վկայեն թէ այս ժողովուրդ կ'ախորժի վառ գոյներէ։ Պէտք չ'է մոռնալ թէ Իտալիա դրացի է Արեւելքի և թէ այն երկիր, ուստի կ'անցնինք այժմ, երբեմն ճոխացած է հելլէն գաղթականներով և կոչուած է Մեծ-Յունաստան։

Ամեն անգամ որ կը մտնինք մի կայանի, երկաթուղւոյ պաշտօնեայն կ'անուանէ 'զայն այծաթի պէս հնչուն ձայնով։ Այսպէս տեղեկացա՛ք թէ հասած ենք Սան Վիդօ, Օսդունի, Մոնօքօլի, որ ունի գեղակերտ կաթողիկէ, Մոլա, Պառի, որ ունի հին դղեակ, Ճիօվինաձձօ, որ ունի հոյակապ որքանոց, Մոլֆէդդա, որ ունի ընդարձակ նաւահանգիստ, Պիչիլիէ, որ կ'արտադրէ ադնիւ չամիչ և գինի, Պաուլէդդա, այր հրապարակն զարդարուած է Հերակլիոսի սկայ արձանովն, Պէռինեօլա, ուր Մեծ զբաղարն (Գուռուցի Կոնդալվ) խորտակեց Լուի ԺԵրի բանակն, և Ֆոճճիա, այր չրջակայ դաշտն ծածկուած է հօտերով և ճերմակ գամիներով։

Հորիզոնին վրայ կ'երեւի Ապենինեան լեռնաշղթան, Իտալիայի ողնայարն, ձիւնով պսակուած։

Ֆոճճիայի կայանին առջեւ, փոխադրուեցանք մի ուրիշ կառախումբի մէջ, և չարուեցանք մեր ուղեւորութիւն։ Այս փոխադրութիւն կրկնուեցաւ Գաղեդդայի առջեւ, որ կոչուած է Նարօլիի Վէտասան, Շառլ Ը.ի ընդարձակ և հոյակապ պալատին համար 'զոր Վանվիդէլի կանգնեց անդ։

Երեկոյ է, և մի կծու ցուրտ կը յաջորդէ ցերեկի տապին։ Կ'անցնինք բազմաթիւ ըստորգուղիներէ, երկար և խաւար։ Անդուն կ'անցուցանենք գիշերն շոգեկառքին մէջ, որ կը ցնցուի անդադար և ուր փուք և ձիւն կը խուժեն ստէպ։ Ապենինեան լեռնաշղթայի արեւելեան հովիտն էր արեւակէզ, և ստիպուեցանք զեղչել մեր հագուստներ. և ահա արեւմտեան հովիտն կը պարզուի ձիւնապատ, և կը ստանինք թեթեւ հագուստներով։ Երկաթուղին ունի այսպիսի պատրանքներ, և, քանի որ բնութիւնն կ'ազդէ մարդկային էակի բարոյականին վրայ, ներելի է եզրակացունել թէ՝ 'զոր ժողովուրդ, որ կ'ապրի այս դիւրափոփոխ կլիմայի տակ, ունի անշուշտ դիւրափոփոխ նկարագիր։

14 ՄԱՐՏ

Ցրտաշունչ ձմեռ։ Զիւնի կարծր դնտակներ, քամիէն հալածուած, կը ծեծեն շոգեկառքի ապակիներն։ Ա՛լ չը պիտի կարենանք դիտել երկիրն, որ կը կրէ ճերմակ գիսակ։

Ժամն է 7 1/2, և երկաթուղւոյ պաշտօնեայն կը գոչէ. Ռո՛մա։ Ահա ուրեմն Հռոմ, յաւիտենական քաղաքն, այժմ Իտալիայի և միշտ պապականութեան ոստանն։

Մի կառք կ'առաքնորդէ ըզմեզ դէպ Սպանիայի հրապարակն, ուր Սիլենթի եղբայրներն կը վարեն մի առաջնակարգ պանդոկ, Ալբերգօ դի Լոնտրա։ Զիւն կը տեղայ անընդհատ և կը ծածկէ Հռոմի սքանչելի հնութիւններն, ուր ժամանակի ձիւնն ինքն է արդէն։

Կը նշմարեմ անթիւ յիշատակներ, շատրուան, առձան, պալատ, եկեղեցի։ Միթէ ժամանակ է հարցնել թէ ինչ են. պէտք է հիանալ և անցնիլ։ Միակ չէնքն, որ հետաքրքրեց 'զիս և 'զոր կառապանն անուանեց ինձ, է Անտոնինոսի սիւնն Բիաչցա Գուլնիայի մէջ, որ կ'ընդհատէ Գոռսան (երբեմն Գիլամինեան ուղի), Հռոմի կարէւորագոյն փողոցն, ճոխ մեթերանոցներով զարդարուած, այլ ոչ աւելի ընդարձակ քան Բէրայի մեծ ուղին։ Այս սիւն կազմուած է մարմարի 28 հատորներով, և իւր պատուանդանի մի մասն թաղուած է հողին տակ։ Իւր ձեւով կրնայ յիշեցունել Զէմպէրլի-Թաշն, այլ պատրաստուած է յատուկ խնամով և չրջապատուած է երկաթէ վանդակով, որ չորս անկիւններն կ'ամփառնան լապտերի խումբեր։ Պատուանդանն, քառակուսի և կրկնայարկ, կը կրէ լատին արձանագիր. սիւնն է կլոր և ծածկուած է չեղ չրջանակներով, որք կը պարունակեն պատերազմական բարձրաքանդակներ։ խոյակն է քառակուսի և վանդակաձոյտ, և կատարին վրայ կը կանգնի մի արձան, 'զոր կառապան կը կարծէ Ս. Պողոսին։ Արդարեւ չքնաղ և հոյակապ յիշատակարան, 'զոր անշուշտ կանգնած է Անտոնինոս (Մարկոս-Աւրելիոս) իմաստասէր կայսրն, այն մարտերէ յետոյ 'զորս մղեց Բրիտանիայի, Պարթեւաստանի և մանաւանդ Գերմանիայի դէմ։ Պլատն ասած էր թէ ժողովուրդներն լոկ յայնժամ պիտի լինին երջանիկ երբ իմաստասէրներն ընտրուին թագաւոր. հիներն կարծեցին թէ Մարկոս-Աւրելիոս մարմնացուց այդ գաղափար, թէեւ շատեր կը պարսաւեն այն հալածանք 'զոր ուղղեց քըրիստոնէութեան դէմ և այն ներողամտութիւն որով վարուեցաւ իւր զեղծ կնոջ, Փաւստինա կայսրուհոյն հետ, աղջիկ անմոռակ Գալերիա Փաւստինայի և մայր անրգամ Կոմմոդոսի։

15 ՄԱՐՏ

Երբ մի ուղէւոր, որ ճանչցած է լո

ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ
307 միլիոն ֆրանք

ԼԱՆԻՒԵՐՔ

Ապահովագրեալք միայն տէր են երաշխաւորեալ դրամագլխոյն և ընկերութեան բոլոր չահերուն

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ
ՏՆՕՐԷՆ
Ա. Հ. ՄՔԼՅՅԱՆ
ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԿԱԼԱԹԱ, ՀԱԼԱՃԵԱՆ ԽԱՆ

ՃՇՄԱՐԻՏ ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՅՔ
ՍԻՆԿԷՐԻ

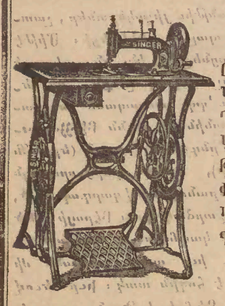

ԸՆՏԱՆԵԱՅ ՀԱՄԱՐ
ԿՈՐ ԿՈՐՈՂԱՅ ՀԱՄԱՐ
ԴԵՐԶԱԿԱՅ ՀԱՄԱՐ
ԿՕՇԿԱԿԱՐԱՅ ՀԱՄԱՐ
ԹԱՄԲԱԳՈՐԾԱՅ ՀԱՄԱՐ
ՓԵՂՈՒՐԱԳՈՐԾԱՅ ՀԱՄԱՐ
ԿԱՋՄԱՐԱՐԱՅ ՀԱՄԱՐ
ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԱՏԵԱՐՅ ՀԱՄԱՐ
Գործարանին այս նշանով

Կը գտնուին միմիայն ՍԻՆԿԷՐԻ ՄԵՔԵՆԱՅԻՑ մեքենաները

ԿԱԼԱԹԻ,	Կլանի խան	2	Ներկայացուցիչ
ՊՈԼԻՍ,	Մահմուտ փաշա	90	Կ. ՆԻՆՏԼԻՆԿԻՐ
ԲԵՐԱ,	Սիթէ ալ Բերա	12	

Ուրիշ ոչ և է տեղ գտնուածները՝ Սինկերի ճշմարիտ մեքենայից նմանութիւններ են

ՉՐԻ ՓՈՐՁԵՐ ՉՐԻ ԱՇԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆ

Շաբթէ չաբաթ վճարելու դիւրութիւն

ՆՈՐ ՏՏԱՑՁԷ
ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԻՀԱՄՊՈՒՐԿ

Ցիշեալ ընկերութիւնն հրդեհի դէմ կ'ապահովագրէ տուներ, կարասիներ, խանութներ և ապրանքներ յոյժ չահաւէտ պայմաններով, միջնորդութեամբ իւր ընդհանուր գործակալութեան։

ՇԻՆՏԼԻՐ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՊԱՀՉԷ-ԴԱՐՈՒ, ՁԷՆԱԼ ՊԷՅ ԽԱՆ

Le véritable Papier JOB est blanc nature, fin, régulier et résistant, qualités depuis longtemps reconnues par tous les bons fumeurs de cigarettes. Pour vous le procurer, veuillez vous adresser dans toutes les maisons sérieuses, honnêtes de votre ville qui vendent les papiers à fumer.
Je ne fabrique uniquement que cette marque dont la couverture porte à l'intérieur la signature qui est faite comme ci-contre :
J. Bardou
Ne pas confondre les cahiers signés ainsi avec des marques nouvelles qui pourraient vous être offertes.

ԱԶԳ
Ա.ՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ԴՈՍԹԱՆԹԻՆՈՍ ՔԱՐՏՈՒՐԻՈՒԼՈՍ

Պ. Դոսթանթինոս Քարտուրուլոս, որ բաւական տարիներէ ի վեր Եւրոպիոյ մէջ ատամնաբուժութեան արհեստն ուսանելէ եւ զանազան երկիրներու մէջ հմտաւ ստանալէ յետոյ վերջերս Կ. Պոլիս վերադարձած է, և որ արդէն ծանօթ է արդոյ հասարակութեան՝ այլ եւ այլ հրապարակաց վրայ կառքով պտտելով ցոյց տուած ճարտարութեամբ՝ կը ծանուցանէ թէ՝ ամէն տեսակ ախտաւոր ակռաներն ամենայն ճարտարութեամբ կը դարմնէ, նոր ակռաներ կը շինէ, այնպէս որ երբէք չեն տարբերիր բնականէն, փթած ակռաները ոսկւով կամ արծաթով կը լցնէ և մաքրելով բնական ճերմակութեամբ կը փայլեցնէ զանոնք, փթած կամ կոտրածներն ամենայն դիւրութեամբ եւ առանց ցաւ զգացնելու կը հանէ; և բերնի ոսկորներուն ու ակռաներուն մէջ եղած ամէն տեսակ ցաւերն ու ախտերը կը դարմանէ։

Կը գտնուի ամէն օր, առաւօտէն մինչեւ կէս օր, Գասը գիւղ Իսկէլէ ճատտէ, Այվազ-մայի դիմաց, թիւ 18 տան մէջ։

Հինգշաբթի օրը մինչեւ կէս օր աղքատները ձրի կը դարմանէ։

Իսկ կէս օրէն յետոյ մինչեւ ժամ 10 կը գտնուի Գ. Պոլիս Մահմուտ փաշայի գըլուխ, պողոտայի վրան դիմաց, Գոփամանեան դեղարանն։

ԻԼԱՆ
ՊԱՊՐ ՍԷՐԱՍՊԷՐԻ

Նիզամիյէ թահնիյէ իսարէսինտէ պին իւչեւիւ պիր սէնէսի մարթքնան մայիս նիհայէթինէ գատար հասըլ օլաճակ օլուպ ֆիրուխթի օլունճաղը էվվելճէ իլան օլունան քէփէկտէն շերայիթի մուգադարրէրեսի վէճհ իլէ էսմանը նադտէն Օսմանլը լիրասը եւիզ զրուշա օլարակ էվվելճէ վիրիլուպ պատէհու գալաբրլմակ շարթը վէ շէրայիթի սայրեսի իլէ ինճէ քէվէկին պէհէր գէյֆէյի ճէտտիսի օն պիր վէ դալբն քէփէկին օն փարայա թափիպի էօհտէսինտէ օլուպ մարտը լումինին օն իւչիւնճի չարշէնպէհէ կիւնի պէրվիպայէտ գաբարը գաթիսի վիրիլէճէկիտէն վէ օն տէօրթիւնճի բէնճէնպէհ կիւնի տախի թէքքարրիւր փտէն ֆիյթիքնա եւիզտէ պէշ գամանը գապուլ օլունանճաղընտան իյթիրայա թափպ օլանլարընը լէվտագիմաթը ումումիյէ տարբէսինտէ կէշմէլերի իլան օլունուր։

7 Մարտ 1301 2—3

Ա. Յ. ՍԱՆՏԱԼՃԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԵՐԱՅԾՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՒՆ
Գալաթա, Թիւնէլի քով, Թիւ 28

Վաճառատունս մէջ կը գտնուին Գալաղիոյ և Գերմանիոյ հմտաւոր գործարանաց ընտրեալագոյն Դաշտիներ անմրցելի ժամն դներով և ամէն տեսակ երաժշտական գործիքներ, նաեւ խաղի ու սիկառի ընտիր թղթեր և սալօնի յատկացեալ լուցկի, որոց մասին եւս կը խոստանայ գոհացնել իւր յաճախորդներն։

Վաճառատունս պատրաստ է նաեւ վերոյ նշանակեալ ապրանաց վրայ յանձնարարութիւններ ընդունիլ և արագ գործադրել կարի գոհացուցիչ պայմաններով։ 26—40

Մոսկուայի և Բեդրսպուրգի բժշկական ճեմարաններէն վկայեալ

ՈՏԻՑ ԿՈՇՏԵՐԸ (ՆԱՍԸՐ)

Մի քանի վայրկեանի մէջ կը հանուին իրենց արմատով, առանց ցաւի և առանց մուրճակայ գործիքի։ Եղունգները կը շտկուին։

Խորհրդակցութիւնք ամէն օր ժամը (Ը. Ե.) 10էն 3։

Բերա, Մեծ փողոց, Թիւ 439
Պ. Սեպահի լուսանկարի գործարանին վերնայարկն
ՍՈՓԻ ԿՐԻՆՆԷՌԻ
Ողորմելի։

Պարոնայք Ճ. Վ. Ուիթոլ և ընկերութիւն յառաջիկայ ապրիլ 1էն սկսեալ չափաւոր գնով վաճառ կուտանիրենց այժմեան խանն (իրենց դրասենեակները պիտի փոխադրուին նոյն փողոցը դանուող իրենց յաւուրվ խանն), որ կը պարունակէ երկու մեծ խանութներ և 5 սենեակներ առաջին յարկը։

Դիմել առ Ճ. Վ. ՈՒԻԹՈՎ
Պոլիս, Պահչէ-դարու, Էօմէր Էֆէնտի խանին դիմաց։

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԿՐԱԿԱՐԱՆԱՅ ԵՒ ԾԽՆԵԼՈՒԶԻ ԽՈՂՈՎԱԿԱՅ
Միակ մեքենանոց Վիէննայի Բիւտ Եշպիւրք վաճառատան կրակարանաց
ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾԻ ԵՒ ՀԻՄՍՆԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ
ԴԱՆԱՆԿ ԵՒ ԵՐԿԱԹԵՂԻՆՆ ԿՊԱՆԻ ԳՈՐԾԻՔ
ՅԱՂԱՆԻՆ ԴՈՒՆԻՇՅԻԱՆՈՍ ԴԻՊԱՔՈՎԻՆ
Հէնրիկ Լանժ
24, Բերչէմպէ—Բաղար, Ղալաթիա
ՊԱՆՁԷ, ՋՈՒԼԱՄՈՑ ԵՒ ՇԵՇՈՒԱՆԴ ԵՐԿԱԹԷ
ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԽՈՀԱՆՈՑԻ ԳՈՐԾԵԱՅ
ՆՈՐՈՓՈՒՓԵԱՆ ԳՈՐԾԱՆՈՑ
ԽՈՀԱՆՈՑԻ ԶՄԻՆԼԻՆԵՐ

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԿԱՐԱՍԵԱՅ
587, Մեծ Փողոց Բերայի, ի Թէքքէ, մզկիթին դիմաց, 587

Պ. Տիմիթրիոս Ալթաթի, տէր վերոյգրեալ Մթերանոցին, պատիւ ունի ծանուցանել հասարակութեան և իւր բաղմաթիւ յաճախորդաց թէ իւր վաճառատան մէջ կը գտնուին մեծ քանակութեամբ ամենագեղեցիկ և կատարեալապէս հաստատուն կարասիներ, ինչպէս Հայելեաւոր դարանք, Ճաշարան և որոշ սեղաններ, Ամէն տեսակ լուացարաններ (լավաբո), Զանազան յեղանակ սառոյցներ, Հանդերձակոնք բիլիարտներ, եւ, եւ։

Այս ամէն կարասիներն ի վաճառ հանուած են

ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Վաճառատունս նոյնպէս յոյժ ժամն գներով ամէն տեսակ կարասիներ կը շինէ յանձնարարականաւ։

ՇԻԲԲԷԹԻ ԽԱՑՐԻՅԷԻ
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՅՈՅՑ
1885 ՄԱՐՏ 1 ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏ 31

Վոսփորէն Լէվնդ շրջենառներ

1 — Եէնիմ. Մէզարպ. Պէշիւք. Թարապ. Եէնիք. Մերկ. Ր. Հիսար Պէպ. Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.
1 — Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.
1 — Վանիք. Զէնկէլ. Պէյլեր. Գուզկ. Գապպաթ.
1 15 Պէյդ. Բաշտպ. Ր. Բ. Մահ. Գանլըճ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Զէնկէլ. Պէյ. Գուզ.
2 — Եէնիմ. Մէզարբա. Պէշիւք. Թարապ. Եէնիք. Պթէն. Պէյանճը. Ր. Հիսար Պէպ. Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթա. Պէշիք.
2 15 Գապպաներ Մէզարպ. Պէշիւք. Թար. Պէյդ. Բաշտպ. Գանլը. Ա. Հիսար Գանտ. Վանի. Զէնկէլ. Պէյլեր. Գուզկ. Գապպաթ.
3 — Եէնիմ. Մէզարպ. Պէշիւք. Թարապ. Եէնիք. Մերկ. Պէյանճը. Ր. Հիսար Պէպ. Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.
4 15 Պէյդ. Բաշտպ. Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիյ. Վանիք. Զէնկէլ. Պէյլեր. Գուզկ. Պէշիք.
4 30 Եէնիմ. Մէզարպ. Պէշիւք. Թարապ. Եէնիք. Պթէն. Մերկ. Պէյանճ. Ր. Հիսար Պէպէք Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթա. Պէշիք.
5 30 Եէնիմ. Մէզարպ. Պէշիւք. Թարապ. Եէնիք. Պթէն. Մերկ. Պէյանճ. Ր. Հիսար Պէպէք Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.
6 30 Եէնիմ. Մէզարպ. Պէշիւք. Թարապ. Պէյդ. Բաշտպ. Եէնիք. Մերկ. Գանլըճ. Ր. և Ա. Հիսար Գանտ. Ա.ռնավ. Զէնկէլ. Պէյլեր. Օրթաք. Գուզ. Պէշիք. Իսկ.
7 45 Ա. Գավ. Եէնիմ. Մէզարպ. Պէշիւքտէրէ Թարապ. Եէնիք. Պթէն. Մերկ. Ր. Հիսար Պէպէք Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթա. Պէշիք.
8 45 Պէշիւք. Թարապ. Պէյդ. Բաշտպ. Գանլըճ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլեր. Գուզկ. Իսկ.
9 — Եէնիմ. Մէզարպ. Պէշիւք. Թարապ. Եէնիք. Պթէն. Պէյանճը. Ր. Հիսար Պէպէք Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.
10 — Եէնիմ. Մէզարպ. Պէշիւք. Թարապ. Եէնիք. Մերկ. Ր. Հիսար Պէպ. Ա.ռնավ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիք.

Կոմուրճէն Դէնիզ շրջենառներ

1 45 Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.ռնավ. Պէպէք Ր. Հիսար Մերկ. Եէնիք. Թարապ. Պէշիւք. Մէզարպ. Եէնիմ.
3 — Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.ռնավ. Պէպէք Ր. Հիսար Պոյաճ. Պթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէշիւք. Մէզարպ. Եէնիմ.
3 — Իսկ. Գուզկ. Պէյլեր. Զէնկէլ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլըճ. Ր. Բ. Մահ. Բաշտպ. Պէյդ.
3 45 Գապպաթ. Իսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյ. Զէնկէլ. Ա.ռնավ. Գանտ. Ա. և Ր. Հիսար Գանլըճ. Մերկ. Եէնիք. Բաշտպ. Պէյդ. Թարապ. Պէշիւք. Մէզարպ. Եէնիմ.
4 15 Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.ռնավ. Պէպէք Ր. Հիսար Մերկ. Եէնիք. Թարապ. Պէշիւք. Մէզարպ. Եէնիմ. Ր. և Ա. Գավ.
6 45 Իսկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլեր. Զէնկէլ. Ա.ռնավ. Գանտ. Ա. և Ր. Հիսար. Գանլըճ. Մերկ. Եէնիք. Թարապ. Պէշիւք.
8 15 Պէշիք. Օրթաք. Ա.ռնավ. Պէպէք Ր. Հիսար Մերկ. Եէնիք. Թարապ. Պէշ. Մէզարպ. Եէնիմ.
9 30 Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.ռնավ. Պէպէք Ր. Հիսար Մերկ. Եէնիք. Թարապ. Պէշիւք. Մէզարպ. Եէնիմ.
10 — Գապպաթ. Գուզկ. Պէյլեր. Զէնկէլ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլըճ. Ր. Բ. Մահ. Բաշտպ. Պէյդ. Թարապ. Մէզարպ. Ր. և Ա. Գավգաթ.
10 15 Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.ռնավ. Պէպէք Ր. Հիսար Պոյաճ. Պթէն. Եէնիք. Թարապ. Պէշիւք. Մէզարպ. Եէնիմ.
11 — Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.ռնավ. Պէպէք Ր. Հիսար Մերկ. Եէնիք. Թարապ. Պէշիւք. Մէզարպ. Եէնիմ.
11 — Գուզկ. Պէյլեր. Զէնկէլ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլըճ. Բաշտպ. Պէյդ.
11 30 Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլեր. Զէնկէլ. Վանիք.
12 — Պէշիք. Օրթաք. Գուրուչ. Ա.ռնավ.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ
ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՋԻՒՔ–ՋԷՔՄԷՃԷԻ
Սկսեալ ի 1 Մարտէ (Ն. Տ.) 1885, մինչեւ յոր տնօրինութիւն

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՋԻՒՔ–ՋԷՔՄԷՃԷ
ԹՈՒՄԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՅ

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	4	2	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38	40	60	62
	Առաւօտ											Իրիկուն										
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կ. Պոլիս	6 18	7 15	7 42	8 14	8 43	9 12	9 42	10 20	10 39	11 17	11 49	12 55	1 31	2 31	3 2	3 40	4 15	4 44	5 23	5 44	6 3	6 30
Գում-գարու	6 28	7 27	7 53	8 25	8 54	9 23	9 53	10 30	10 49	11 28	12 —	1 6	1 42	2 41	3 13	3 51	4 26	4 55	5 34	5 54	6 13	6 39
Եէնի-գարու	6 32	...	7 57	...	8 58	...	...	10 34	10 53	11 32	12 04	1 10	1 46	2 45	3 17	3 55	4 30	4 59	5 38	...	6 17	6 43
Տաուլու փաշա	6 35	...	8 —	...	...	...	...	10 37	10 56	11 35	12 07	1 13	1 49	2 48	3 20	3 58	4 33	...	5 41	...	6 2	...
Սամաթիա	6 40	...	8 6	...	9 4	...	...	10 42	11 1	11 40	12 12	1 18	1 54	2 53	3 25	4 3	4 38	5 5	5 46	...	6 25	6 49
Եէտի-գուլէ	6 45	7 41	8 12	8 33	9 10	9 31	10 4	10 46	11 4	11 45	12 15	1 21	1 59	2 58	3 28	4 9	4 41	5 10	5 49	6 4	6 28	6 53
Մաքրիգիւղ	6 56	8 —	8 24	...	9 22	...	...	10 58	...	11 58	...	...	2 11	3 9	...	4 21	...	5 22	...	6 16	...	7 04
Ա.յ–Պթէքճան	...	8 14	8 34	...	9 32	...	...	11 8	...	12 9	...	...	2 21	...	...	4 31	...	5 32	...	6 28	...	...
Քիւչիւք Զէքմէճէ	...	8 25	...	...	...	...	...	...	...	12 18	...	...	...	...	...	...	...	...	...	6 37	...	...

ՔԻՒՋԻՒՔ–ՋԷՔՄԷՃԷԻՆ Կ. ՊՈԼԻՍ
ԹՈՒՄԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՅ

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	37	39	61	41	1
	Առաւօտ										Իրիկուն										
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քիւչիւք Զէքմէճէ	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	1 24	...	...	...	...	...	...	...	6 38	...
Ա.յ–Պթէքճան	...	...	7 45	...	8 44	...	9 38	...	...	11 20	...	1 34	...	2 33	...	...	...	4 48	5 39	...	6 51
Մաքրիգիւղ	6 33	7 24	7 57	...	8 55	...	9 49	...	...	11 34	...	1 45	...	2 44	3 20	...	...	4 59	5 50	...	7 5
Եէտի–գուլէ	6 46	7 37	8 11	8 38	9 9	9 37	10 2	10 12	11 12	11 44	12 48	1 58	2 23	2 57	3 33	4 8	4 46	5 14	6 4	7 0	7 26
Սամաթիա	6 50	7 41	8 15	8 42	9 13	9 41	...	10 16	11 16	11 48	12 52	2 2	2 28	3 1	3 37	4 12	...	5 19	...	...	...
Տաուլու փաշա	6 55	7 46	...	8 47	...	9 46	...	10 21	11 21	11 53	12 57	...	2 33	3 6	3 42	4 17	...	5 24	...	...	...
Եէնի–գարու	6 58	7 49	8 21	8 50	9 19	9 49	...	10 24	11 24	11 56	1 —	2 8	2 36	3 9	3 45	4 20	...	5 28	...	...	...
Գում–գարու	7 3	7 54	8 26	8 55	9 24	9 54	10 11	10 29	11 29	12 01	1 5	2 12	2 41	3 14	3 50	4 25	4 56	5 33	6 13	7 18	7 40
Կ. Պոլիս	7 12	8 3	8 35	9 4	9 33	10 3	10 20	10 38	11 38	12 10	1 14	2 21	2 50	3 23	3 59	4 34	5 5	5 42	6 21	7 30	7 56

Փոքր ծրարներն անխոտիր կ'ընդունուին ամէն կառախմբի մէջ, իսկ մեծ ծրարք Պոլսէն Մաքրիգիւղ կամ աւելի հեռի կայարանաց միջեւ քանոզ կառախմբէ

ԵՐՈՒԱՆԴ Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ
ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՍԵՒ ԵՒ ՇԱԳԱՆԱԿԱԳՈՅՆ ՄԱՉԻ ՆԵՐԿԵՐՈՒ
204. – Մահմուտ Բաշա Բուրուն, Ռիս – 204.
ՍԵՒ ՆԵՐԿ
Թուրքիոյ մէջ պատրաստուած եւ գործածուած սեւ ներկերուն վրայ իմ կատարեալ գործակալ բաղադրութեանս առաւելութիւնը յաճախորդք դէթ մի անգամ փորձելով կրնան հաստատել։
ՇԱԳԱՆԱԿԱԳՈՅՆ ՆԵՐԿ
Կան այնպիսի մագեր որ իրենէ շագանակագոյն բայց ճերմակ մազերով խառն են։ Իմ բաղադրութիւնս, որ տասն վայրկեանի մէջ մազերն իրենց բնական գոյնին կը դարձնէ, առնուազը մինչեւ մէկ ու կէս ամիս կրնայ տեւել, առանց անոնց բնական փայլունութիւնը կորսնցնելու, որով կը գերազանցէ Եւրոպայէ եկած սեւ և շագանակագոյն նմանօրինակ ներկերը, մանաւանդ որ քիմիական բաղադրութեամբ ճշգտակար հետեւանք յառաջ չբերեր բնաւ։ Վերոյիշեալ ներկերը գործածելու եղանակին վրայ տեղեկութիւնք կը տրուին վաճառատունէս։ Գիները յոյժ գոհացուցիչ են։
Շատ գնողներու համար 20 % զեղչ կը լինի։
30—52

ՅԱՐԷՏ ԼԷՅԼԱՆՏ
ՇՈՓԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈՓԵՆԱՒԻՔ
Ոչ կանոնաւորապես եւ բանի Լիվերբուլի և Մրսելիոյ գծէ։

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ա.ճէրիան	2500	Գաւոնիան	3700
Ա.ղուսիան	2500	Գլասկոնեան	3700
Ա.նտալու-զեան	2500	Գլասկան	3700
Ա.թէնան	2500	Լուսերիան	5500
Ա.սպանիան	3700	Խյուերիան	5500
Պալտրիան	6000	Խաղրիան	5500
Պուլկարիան	6000	Լեսպիան	2200
Բասթիլեան	800	Լիսպոն	2500
Սպարտեան	2000	Լիսպոն	800
Ցոբրոյ	700	Օբրոթոյ	700
Լեճերդան	3700	Բերսիան	3800
Գալիան	3700	Վալենսիան	6800
Գալիզիան	3700	Վիրճինեան	6800

Ա.թենիան շոգենաւը նաւադրեալ Ոչիշարտը ամսոյս 24ին երեքշաբթի օր ասա կ'ըսպասուի։
Ուղեւորներու համար ամէն գիւրութիւն կը ընծայուի։
Ա.ւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԼՅՈՒՍԻՈՆ ԼԱՖՈՆԹԷՆ
Գործակալ
Թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միւլէթ խան, Ղալաթիա.
Նաւատեարք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ և ընկ. Լիվերբուլ
Գործակալներ
Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն.
Ճիալաղաբ, Պ. Պ. Քարվիր Եղբարք
Ալեքսանդրիա, Դ. Լ. Վահման և ընկ.
Մալտա, Ա. Քամիլերի.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրոկորդատոյ.
Զմիւռնիա, Պ. Ուիդոլ և ընկ.

ՇՈՓԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՄԱՐՈՒԵԱՆ
Ն. ԲԱՔԻ, ԵՒ ԸՆԿ.
Մարսիլիոյ և Թրիէսթ ելնող կանոնաւորապես բանող
Սամսուն, Տրապիզոն և Պաթում երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Ռուսի, որ սլիսի մեկնի Մարսիլիայէն մարտ 11ին և Կ. Պոլսէն մարտ 18ին։
Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Ռուսի։
Ուղեւորներ և բեռներ ստանալու համար
Դիմել առ գործակատարն
ԹԻՆԻՈԹ ԲԸՊՈՒԼ
Մահմանէ փողոց, Թիւ 141

ՄՈՍ
ՇՈՓԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լիվերբուլ և Մէնչեսթրէրէն Գլասգոյ շրջենաւերէ

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանոքուս	4200	Օսարիս	3000
Ֆերոս	4000	Դէրթիս	3000
Օսմանլի	4000	Բէրա	3000
Սէսսարիս	3250	Ադրանդզ	1700
Թիրզա	3250	Լորիս	800
Մակասար	3250	Օրինտա	800
Մարիսթիս	3250	Սէսիլ	700

Բերա շոգենաւ, նաւատեար Ֆորեսթրը, Լիվերբուլէն տասա հասաւ ընդհանուր վաճառքով։
Վերոյիշեալ շոգենաւք չբեռնուելու յարգարուած են ճանրորդներու համար
Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈՎ ԵՒ ԸՆԿ.
Մէյտանլրգ փողոց, Պոլիս
Տնօրէնութիւն, Լիվերբուլ
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ ԵՒ ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սգրիդ, Լիվերբուլ

ԲԱԲԱՅԱՆԻ
ՇՈՓԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լիվերբուլ, Մէնչեսթրէրէն և Օրեսայի Գլասգոյ կանոնաւորապես բանող
ՇՈՓԵՆԱՒԻՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւատեար
Ա.յա Սոֆիա	3,000	Պրէտ
Ա.բարատ	2,500	Դոմբլա
Ա.ղասարեան	2,500	Քրուիչանք
Լազարիա	2,500	Ուիլքս
Մասէտոնիա	3,500	Մարշ
Բուլգարիա	2,800	Թոմբրոթիլ

Մասէտոնիա շոգենաւն ամսոյս 20ին շաբաթ օր Պաթումէն ասա պիտի վերադառնայ և Լիվերբուլ պիտի ուղեւորի։
Ռուսիա շոգենաւն ամսոյս 10ին Լիվերբուլէն ասա պիտի հասնի և անմիջապէս վերստին Լիվերբուլ պիտի ուղեւորի։
Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու և Ամերիկայի համար։
Ամէն գիւրութիւն և հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։
Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք

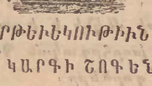

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈՓԵՆԱՒՈՒԹ
Ընդ Դէլ Անէլեա, Կ. Պոլսոյ և Օրեսայի
ԹՈՎՄԱՍ ՈՒԻԼՍՐՆ
ՈՐԴԻՔ ԵՒ ԸՆԿ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալպանս	2,000	Լէբանոնս	4,500
Ամենէս	3,000	Մարէնկս	4,300
Արկս	1,300	Պարսատին	2,500
Պասսատս	3,500	Միրս	2,000
Պորտոֆիս	2,200	Նէրս	2,000
Պրամս	2,000	Օմէլս	5,000
Գէլրս	2,600	Սրլանտս	3,000
Գայրաս	2,500	Օդրանդս	4,500
Գամէս	2,400	Սդդս	2,000
Գադս	2,000	Բասիքնք	1,200
Գօսմ	2,700	Բաէրմ	3,200
Տիրս	2,500	Բաադէր	1,700
Տօմիս	1,800	Քիդս	2,800
Էրսաս	2,600	Լիսիմթս	4,400
Տրադս	2,600	Լիսնալտս	3,200
Յայլսն	800	Լոյրս	3,000
Ֆիրս	1,700	Լամանս	5,500
Ֆլամինգս	1,600	Լօմէս	3,500